5
Begroting Justitie en Veiligheid 2026

Begroting Justitie en Veiligheid 2026

Aan de orde is de behandeling van:
- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Justitie en Veiligheid (VI) voor het jaar 2026 (36800-VI)**.

De **voorzitter**:
Ik heropen de vergadering. Aan de orde is de begroting van Justitie en Veiligheid. Ik heet de minister van Justitie en Veiligheid, die al in ons midden verkeerde, opnieuw van harte welkom en ik heet ook de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid, die zich aansluit in vak K, welkom. We hebben negentien sprekers van de zijde van de Kamer. Het is een heuglijke dag, want er zijn maar liefst drie maidenspeeches: van mevrouw Abdi, mevrouw Straatman en mevrouw Schilder. Dat belooft dus heel wat voor vandaag, maar voordat we gaan luisteren naar de eerste spreker van de zijde van de Kamer, is het woord aan de heer Ellian, die samen met mevrouw Mutluer als rapporteur fungeerde op deze begroting. Zij zullen gezamenlijk een verslag uitbrengen, hetgeen u vanzelfsprekend kunt betrekken bij de behandeling van de begroting. Het woord is aan de heer Ellian als rapporteur.

De heer **Ellian** (VVD):
Dank, voorzitter. Dank dat de collega's ons deze mogelijkheid geven. De vaste commissie voor Justitie en Veiligheid heeft collega Mutluer en mij benoemd als rapporteurs over de begroting van 2026. Namens de commissie vragen wij in deze bijdrage aandacht voor de problemen in de strafrechtketen, problemen waar wij als rapporteurs inmiddels al vier jaar lang, denk ik, aandacht voor vragen. We bespreken dit onderwerp dus niet voor het eerst.

Drie jaar geleden voerde de Kamer de parlementaire verkenning Prestaties in de Strafrechtketen uit. Daarop volgden scherpe conclusies en aanbevelingen in de Kamerbreed gesteunde motie-Ellian c.s. om de knelpunten in de vastgelopen strafrechtketen te doorbreken. Het kabinet beloofde beterschap, maar het oordeel van de Algemene Rekenkamer was vorig jaar bij de jaarverantwoording zeer kritisch. Met de motie-Mutluer c.s. verbond de Kamer voorwaarden aan de dechargeverlening over het jaarverslag, vanwege vele onvolkomenheden. Dat gebeurde niet lichtvoetig, want voorwaardelijke dechargeverlening is een zwaar middel. Maar het gaat ook echt ergens om. Lange doorlooptijden ondermijnen het strafrecht. Criminelen lopen vrij rond, slachtoffers zijn de dupe en ondertussen nemen de uitgaven in de strafrechtketen alleen maar toe: tussen 2013 en 2024 van 9,7 miljard naar, let op, 14,8 miljard. En dat terwijl er nog altijd capaciteitsproblemen zijn en de digitalisering nog moet plaatsvinden.

Dan de modernisering van het Wetboek van Strafvordering, voorzitter. De implementatiedatum staat op 2029, maar is dat echt realistisch, gezien alle problemen in de keten? Ook het Openbaar Ministerie en de politie hebben hier zelf twijfels bij. Wij vragen de minister dan ook: is deze datum nog haalbaar, is er een alternatief scenario?

Tijdens het debat over de jaarverantwoording zagen we begrip en ernst bij de minister over onze zorgen. Dat gaf ons vertrouwen dat er nu echt wat ging gebeuren. En ja, verbeteringen zien we, bijvoorbeeld bij de slachtofferrechten en foutieve tenaamstellingen, maar de beloftes over de keten blijven ver achter. Op drie van de niet nagekomen beloftes gaan wij hierna in: het plan van aanpak en de aanwijzingsbevoegdheid, het kunnen volgen van een strafzaak door de hele keten en de informatievoorziening aan de Kamer.

Voorzitter. De eerste belofte betreft de doorlooptijden en het inlopen daarvan ten behoeve van slachtoffers. Waarom lukt het niet om inzicht te geven in de ketenbrede doorlooptijden? Zijn de data er niet of mogen data niet gekoppeld worden door wetstechnische knelpunten? Met de motie-Mutluer c.s. riep de Kamer op desnoods nieuwe wetgeving te ontwikkelen. De minister zou hierop terugkomen, maar dat is nooit gebeurd. Wat nu?

De tweede belofte is het plan van aanpak en de aanwijzingsbevoegdheid. Hoe staat het nu met de inzet hiervan? Wordt die serieus overwogen en, zo nee, waarom niet? We begrijpen de complexiteit en benadrukken nogmaals dat het gaat om aanwijzingen waarmee de minister niet op de stoel van de ketenpartners gaat zitten, maar aanwijzingen met betrekking tot de inhoud, de prioritering en de bedrijfsvoering. Denk bijvoorbeeld aan het hanteren van standaarddefinities.

Voorzitter. De keten werkt alleen als dit soort aspecten ook aandacht krijgen. Daarvoor is een overkoepelende instantie nodig die toezicht houdt en doorzettingsmacht heeft. Deelt de minister dit? Kan de minister scenario's uitwerken over de manier waarop de aanwijzingsbevoegdheid kan worden ingezet?

Mijn collega Mutluer doet het laatste deel.

De **voorzitter**:
Dank u wel, meneer Ellian. Het woord is aan mevrouw Mutluer, als tweede begrotingsrapporteur.

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):
Dank, voorzitter. Ik wil graag nog even ingaan op een ander onderdeel: de informatievoorziening aan de Kamer. Wij zouden een helder plan van aanpak krijgen met hele duidelijke doelstellingen, maar wat we krijgen is de zoveelste voortgangsbrief en een Factsheet strafrechtketenmonitor. Het blijft gewoon een zoekplaatje en het is lastig om een meerjarig beeld te krijgen. Het is niet duidelijk voor welk specifiek probleem de afzonderlijke maatregelen een oplossing zijn en wanneer resultaten bereikt moeten zijn. Ook missen we informatie over de digitalisering van de strafrechtketen en de invoering van het nieuwe Wetboek van Strafvordering. Daarnaast lezen we dat de doelstellingen naar beneden zijn bijgesteld. Hoe kan de Kamer nou een goed beeld krijgen als de normen tussentijds veranderen en dit niet duidelijk wordt vermeld? Kan de minister deze punten meenemen in de volgende informatie aan de Kamer en de informatievoorziening duidelijker, volledige en meetbaarder maken?

Ik rond af. Einstein zei ooit: "De definitie van waanzin is steeds hetzelfde doen en dan een ander resultaat verwachten." Of, in gewoon Nederlands: als je doet wat je altijd deed, krijg je wat je altijd kreeg. Dat is precies het gevoel dat de commissie heeft bij de aanpak van de strafrechtketen. De keten piept en kraakt. Doorlooptijden lopen op, mensen haken af en de samenleving verliest het vertrouwen. Dat vraagt om regie, om richting en om lef. Een cultuurverandering is daarvoor dringend noodzakelijk. Anders is het wachten op het volgende probleem. Daarom vragen we het volgende aan de bewindspersonen. Kan de Kamer voor de zomer een echt deltaplan krijgen, met daarin de gevraagde informatie, de scenario's voor de aanwijzingen en de informatie over het kunnen volgen van een zaak voor de hele keten? Kunnen de bewindspersonen aangeven hoe zij nu echt gaan zorgen voor een cultuurverandering, zodat de keten de aandacht krijgt die hij verdient? Wij horen graag de reactie van de bewindspersonen. Het is volgens mij een van de laatste keren dat de heer Ellian en ik nu even de begroting samen doen, maar we laten het graag aan andere collega's over om dat in de toekomst te doen. Ik sluit niet uit dat wij straks met een motie komen.

De **voorzitter**:
Dank u wel, mevrouw Mutluer. Ik dank de rapporteurs voor het uitgebrachte verslag.

De algemene beraadslaging wordt geopend.

De **voorzitter**:
Dan is nu het woord aan de heer Sneller als eerste spreker van de zijde van de Kamer. Hij zal zijn inbreng leveren namens de fractie van D66 in de eerste termijn van deze begrotingsbehandeling. U heeft het woord.

De heer **Sneller** (D66):
Dank, voorzitter. De beste uitvinding van de mens is niet het wiel, maar de democratische rechtsstaat. Oftewel, een samenleving waarin mensen gezamenlijk bepalen welke regels zij willen volgen en waarin degenen die die wetten moeten handhaven en uitvoeren, zelf ook gebonden zijn aan die regels. Het is de meest zekere bescherming tegen willekeur, tegen eigenrichting en tegen het recht van de sterkste.

Voorzitter. Onze democratische rechtsstaat ontstond niet door een eurekamoment. Het was geen geniale ingeving op een achternamiddag, maar eeuwen- en eeuwenlang zwoegen. Twee stappen vooruit en weer eentje terug. Nog steeds is onze rechtsstaat verre van volmaakt, maar laten we ons goed realiseren dat onze rechtsstaat zoals we die vandaag in Nederland kennen historisch gezien niet de norm is, maar de positieve uitzondering. Niet alleen in onze geschiedenis is deze rechtsstaat uitzonderlijk. Ook in onze eigen tijd zijn wij dat als Nederland. In landen als Myanmar of Venezuela kunnen mensen daar slechts van dromen. Sterker nog, slechts 6,6% van de wereldbevolking leeft in een volwaardige democratie. 6,6%.

Toch gedragen we ons hier alsof wij die rechtsstaat voor lief nemen, alsof het altijd zo zal blijven. Hoe kan het toch dat we iets wat zo zeldzaam is, zo vanzelfsprekend zijn gaan vinden? Misschien komt het doordat "de rechtsstaat" voor velen voelt als een vaag begrip, terwijl het de basis is voor hele concrete zekerheden. Het betekent dat je als inwoner een vergunning krijgt, omdat je daar volgens de regels recht op hebt, niet omdat je voldoende bankbiljetten in een envelop hebt gestopt. Het betekent dat je als burger een rechter of minister kunt bekritiseren, zonder angst om 's nachts van je bed gelicht te worden. Het betekent dat je als ondernemer een eerlijke kans maakt op een overheidsopdracht, omdat je het beste product maakt voor de laagste prijs, ook als je openlijk lid bent van een oppositiepartij. Zo'n rechtsstaat is niet alleen rechtvaardig en een verdedigingsmuur voor individuele vrijheden. Het is ook verstandig economisch beleid. Waar de rechtsstaat afbrokkelt, verdwijnt de welvaart. Dan betaalt uiteindelijk iedereen de prijs, behalve de inner circle van het regime.

Voorzitter. Net als elders staat onze rechtsstaat vandaag onder druk, van binnenuit en van buitenaf. Van binnenuit vanuit de politiek, met politici die lonken naar het staatsnoodrecht als quick fix voor hun politieke problemen, alsof democratische waarborgen optioneel zijn. Vanuit de georganiseerde misdaad, die advocaten intimideert, corrumpeert of zelfs liquideert. Maar de pogingen om onze rechtsstaat te ondergraven, komen ook van buiten, als directe acties of via binnenlandse actoren. Steun voor radicaal rechts in Europa is nu de officiële veiligheidsstrategie van Trump. Het online trollenleger van Poetin toonde zich tijdens de campagne fan van Forum voor Democratie.

Voorzitter. Onze rechtsstaat kan zichzelf moeilijk verdedigen tegen dergelijke aanvallen. We kunnen het de hoeders van onze rechtsstaat, van de politieagent tot de rechter, niet alleen laten opknappen. Daarom zijn waakzame burgers en moedige politici nu keihard nodig. De rechtsstaat vereist voortdurend onderhoud. Om in de woorden van John Morijn te spreken: "We hebben een mooiweerrechtsstaat in Nederland, terwijl de verwachtingen ronduit slecht zijn." Daarom moeten we onze rechtsstaat weerbaarder maken, onder andere door de onafhankelijkheid van instituties zoals het OM en de rechterlijke macht te vergroten. Richting vak K zeg ik: de aangenomen Kamermoties daarover blijven veel te lang liggen zonder dat er iets mee gebeurt.

Voorzitter. Een rechtsstaat die op papier bestaat, maar in de praktijk niet werkt, verliest gezag. Een rechtsstaat zonder gezag is extra kwetsbaar voor ondermijning. Dus is het onvoldoende om te zorgen dat de wetten kloppen, maar moeten we er ook voor zorgen dat mensen hun rechten daadwerkelijk kunnen uitoefenen. De rechtsstaat is alleen dan een levende realiteit als de belofte wordt waargemaakt dat het sterkste recht wint, in plaats van het recht van de sterkste. Ook dat klinkt abstract, maar is voor veel mensen vandaag pijnlijk concreet: voor wie verdwaalt in regels en procedures en daardoor zijn recht niet kan halen, voor wie tegenover een overheid staat met veel meer middelen, meer tijd en meer macht, voor journalisten en activisten die grote bedrijven met intimiderende intenties tegenover zich vinden. Daar zullen we later dit jaar bij de wetgeving over strategische rechtszaken tegen publieke participatie nog explicieter op terugkomen.

Maar ik denk ook aan de mensen die onvoldoende toegang hebben tot de rechter, omdat de kosten te hoog zijn of omdat zij geen sociaal advocaat kunnen vinden, bijvoorbeeld in Noord-Nederland, waar het aantal sociaal advocaten per inwoner zorgwekkend laag is. We mogen niet berusten in het feit dat bijna negen op de tien Nederlanders

vindt dat het voor sommige mensen, vanwege de kosten, moeilijker is om een rechtszaak te beginnen dan voor anderen. Het is goed dat het kabinet extra geld beschikbaar stelde voor het Juridisch Loket, maar uit recent onderzoek blijkt dat de maatschappelijke baten maar liefst drie tot vijf keer groter zijn dan de uitgaven. Daarnaast trok het kabinet geld uit voor de sociale advocatuur, naar aanleiding van de commissie-Van der Meer II, maar dat is geen eindpunt. Daarom een aantal vragen. Welke concrete stappen zet de staatssecretaris verder om de sociale advocatuur in heel Nederland toekomstbestendig te maken? En welke vooruitgang boekt hij breder in zijn begroting om laagdrempelige rechtshulp structureel te versterken? Hoe staat het met de uitvoering van mijn motie om in de kwetsbare gebieden van het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid met voorrang te werken aan de Huizen van het Recht, zoals in de inspirerende initiatiefnota van collega Van Nispen destijds uiteen werd gezet? En waar blijft de maatschappelijke kosten-batenanalyse — daar is ie weer — die hierover is toegezegd?

Ook zou de overheid minder moeten procederen tegen haar eigen burgers, een breed levend sentiment in deze Kamer. Maar toen ik op dit punt een concrete doelstelling voorstelde, wilde het kabinet daar niets van weten, dus is mijn vraag nu: hoe gaat het met deze ambitie? Wat mij betreft moeten we al deze punten de komende jaren benutten voor een omschakeling van het eindeloos experimenteren naar het verankeren van de meest effectieve oplossingen, terwijl we ook het innovatief vermogen bij conflictoplossing structureel versterken.

Voorzitter. De kern van mijn betoog is simpel: een rechtsstaat kan alleen rekenen op vertrouwen als hij ook daadwerkelijk levert. Dat betekent ook dat we geen gouden bergen moeten beloven als we het niet kunnen waarmaken. Of concreet, zoals de voorzitter van het College van procureurs-generaal treffend zei in een interview: "We moeten de illusiepolitiek aan verwachtingen van het strafrecht bestrijden, hoeveel extra miljarden of repressieve maatregelen je er ook tegenaan gooit." Maar het betekent ook dat we wel moeten waarmaken wat we beloven. Straffeloosheid vreet aan het vertrouwen in de rechtsstaat, en dus mogen aangiftes niet tergend lang blijven liggen. En criminelen die door de rechter veroordeeld zijn tot een celstraf moeten ook zo snel mogelijk de gevangenis in. Want recht dat te laat komt is geen recht meer; justice delayed is justice denied. Dat vraagt om slimmer en effectiever straffen, waarbij ik samen met collega Straatman in ieder geval potentie zie in de mogelijkheden van elektronische detentie en meer gebruikmaken van taakstraffen. Dit draagt ook bij aan het voorkomen van criminaliteit en herhaalcriminaliteit. Ook het werk van de reclassering heeft een maatschappelijke meerwaarde die minimaal het dubbele bedraagt van elke euro die eraan wordt besteed. Erkent de staatssecretaris die meerwaarde ook?

Maar voorkomen van straffeloosheid betekent ook meer aandacht voor de prestaties in de strafrechtketen. Daarom wil ik mijn grote dank uitspreken aan de rapporteurs Mutluer en Ellian, die laten zien dat het parlement wel degelijk vasthoudend kan zijn; een jarenlange samenwerking tussen oppositie en coalitie, het heel politieke spectrum verenigend, voorbij de waan van de dag. Ik ben zeer benieuwd naar de reactie van de minister op hun inbreng. Meer sturing op de keten is noodzakelijk, maar we moeten ook fundamenteler naar die keten kijken en streven naar minder complexiteit, meer slagkracht, en soms meer politieke zelfbeheersing, anders loopt het systeem in zichzelf vast tegen soms onzichtbare maar uiteindelijk torenhoge kosten.

Voorzitter, tot slot. Waar geen toegang is tot de rechter, begint de oorlog. Of eigenlijk "Ubi iudicia deficiunt, incipit bellum", de uitdrukking van een van onze bekendste Nederlandse juristen, Hugo de Groot, die levensgroot staat op de binnengevel van de Hoge Raad.

De **voorzitter**:
Ja, als u zo begint ... Maar daar komen ze hoor, naar de interruptiemicrofoon. Aanstootgevend ...

De heer **Sneller** (D66):
De laatste alinea, voorzitter. De handhaving van het recht en toegang tot het recht zijn een serieuze zaak. Daarom moeten we nú werk maken van een democratische rechtsstaat waarin niet degenen met de diepste zakken en de grootste mond of de meest meedogenlozen de dienst uitmaken, maar mensen zelf.

De **voorzitter**:
De heer Van Dijk gaat vast om de vertaling vragen. De heer Van Dijk.

De heer **Diederik van Dijk** (SGP):
Ik kwam niet naar voren vanwege de fraaie citaten. Nee, ik kwam naar voren omdat de heer Sneller begon met een heel inhoudelijk betoog over de rechtsstaat, en ik vind dat het gewoon waard om daarop te reageren. Ik ben het over heel veel met hem eens. Maar tegelijkertijd leven we in een democratische rechtsstaat, die ook een balans veronderstelt tussen democratie en rechtsstaat, tussen stemlokaal en rechtszaal. De heer Sneller kent de discussie. Ik denk aan het bekende boek Diplomademocratie van de hoogleraren Bovens en Wille, geen rechtse populisten. Wil de heer Sneller ook reflecteren op het zoeken naar de balans, dat je niet altijd tegen meerderheden onder het volk kunt zeggen: "ja, maar verdragen, ja, maar procedures, ja, maar wetten"? Ziet hij daar een balans in, of niet?

De heer **Sneller** (D66):
Ja, ik zie daar zeker een balans in. Ik wou volgende week, tijdens de begroting van Binnenlandse Zaken, met name op de democratische kant focussen, maar de heer Van Dijk vraagt terecht naar de balans tussen die twee. Ja, een meerderheid bepaalt in een democratie, en de bescherming van minderheden hoort ook bij de democratische rechtsstaat. Dat hoef ik de heer Van Dijk niet uit te leggen.

De heer **Diederik van Dijk** (SGP):
Mijn vraag is nu korter: is die balans in orde? Het viel mij op, ook in het betoog van de heer Sneller, dat D66 zich in het verleden heel erg richtte op de invoering van het referendum om ook iets aan die balans te doen. Dat horen we nu minder. Wat is daar de achtergrond van? Is hij, kort gezegd, gerust op de huidige balans tussen stemlokaal en rechtszaal?

De heer **Sneller** (D66):
De heer Van Dijk probeert hier een heel fundamentele discussie … Volgende week zal ik wederom bepleiten dat het correctief bindend referendum moet worden ingevoerd en dat ik hoop dat de SP dat door de senaat zal krijgen. Dat is in tegenstelling tot de heer Van Dijk, dus het is verwonderlijk dat hij daar specifiek naar vraagt. Ik denk dat er aan de democratische kant heel veel moet gebeuren om de stem van mensen en van kiezers, zowel die van afgehaakte kiezers als die van de kiezers die wel opkomen, beter te vertalen in de samenstelling van de volksvertegenwoordiging. Daar heb ik ook meerdere voorstellen voor gedaan. Ook aan die kant hebben we dus heel veel werk te verrichten. De balans is, wat mij betreft, beter of slechter getroffen afhankelijk van het deelgebied waar je naar kijkt. Dat vraagt wel een specifieke discussie, waar wij in de andere debatten ongetwijfeld aan toe zullen komen.

De **voorzitter**:
Ik zal het aantal interrupties niet maximeren, maar ik stel wel voor om ze maximaal in drievoud te doen en ze kort te houden. Dan kunnen we ook een goed debat met elkaar voeren.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):
Dank aan collega Sneller voor een stevig betoog. Dat was eigenlijk een betoog voor een hele goede strafrechtketen die aan alle fronten goed functioneert, van de opsporing in het begin tot aan de reclassering. Ik kan dat van harte ondersteunen. Daarom ook mijn vraag. We hebben in het afgelopen jaar gezien dat de problemen met de ICT grote gevolgen hebben voor de hele strafrechtketen. Ik denk met name aan het Openbaar Ministerie. Is collega Sneller met mij van mening dat we, ondanks mogelijke bezuinigingen die dreigen, op dit punt echt niks kunnen toegeven, omdat de strafrechtketen het keihard nodig heeft dat we 'm sterk houden?

De heer **Sneller** (D66):
Ik stond hier anderhalve maand geleden met de staatssecretaris, die de minister verving, in het vragenuur om deze vraag te stellen. Toen was het antwoord van de staatssecretaris: er is geen claim ontvangen van het Openbaar Ministerie voor de ICT. Ik denk dat we in ieder geval moeten zorgen dat we de ICT-problemen daar op een serieuze manier aanpakken en dat geld daar ook niet voldoende voor is.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):
Goed om te horen. Ik las dat het Openbaar Ministerie zelf zegt dat het voorlopig 80 miljoen nodig heeft om dit te regelen. Naar 2031 toe zal dat nog meer zijn. Als onze strafrechtketen niet weerbaar is, dan kunnen we van alles doen richting defensie — dat is ook echt belangrijk en dat zal ik ook altijd steunen — maar onze interne weerbaarheid moet ook op orde zijn. Is collega Sneller het met mij eens dat de minister duidelijkheid moet geven over hoe hij dit voor zich ziet?

De heer **Sneller** (D66):
Mevrouw Bikker gaat mij hier niet vragen om allerlei cheques uit te delen; dat is volgens mij ook niet haar intentie. Ik vind in ieder geval dat de minister duidelijkheid moet geven over welke bedragen er naar zijn inschatting voor nodig zouden zijn en welke mogelijkheden er zijn om dat bedrag te vinden. Dat lijkt mij een heel nuttige bijdrage aan dit debat.

De **voorzitter**:
Tot slot.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):
Mijn zorg is dat het een beetje schimmig blijft, dat we het niet helder hebben in deze Justitiebegroting en dat we het dan pas op de stapel hebben liggen voor de augustusbesluitvorming. Ik zou dus graag samen met collega Sneller optrekken en de minister vragen helderheid te geven voor de tweede termijn van de Kamer. Is het bedrag er? Wat is er nu nodig? Dan kunnen we altijd kijken of er nog iets gefikst moet worden of dat het voor mekaar is; dat zou natuurlijk heel goed nieuws zijn. Ik wil niet dat we dit laten hangen. Collega Sneller zei namelijk een aantal weken geleden al terecht dat dit niet onbeantwoord kan blijven.

De heer **Sneller** (D66):
Misschien mag ik daaraan toevoegen dat het ook ging om de nieuwe e-strategie, zoals dat heet, de elektronische strategie. Hoe gaan we de digitale kant van het Openbaar Ministerie, maar waarschijnlijk ook van andere onderdelen van de strafrechtketen, beter organiseren? We kijken namelijk wel heel vaak naar financiële oplossingen, terwijl het aantal koppelingen met andere organisaties — die complexiteit dus — maar ook het zelfstandig blijven van de ICT doordat die wordt georganiseerd door onderdelen van de strafketen op basis van hun magistratelijkheid, in de weg staan aan het goed organiseren daarvan, bijvoorbeeld door het bij het shared service center onder te brengen om de ICT van de Rijksoverheid meer geïntegreerd aan te pakken. We zien namelijk dat daar grote kwetsbaarheden zitten.

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):
Mijn vraag is in dezelfde lijn. De heer Sneller beschouw ik in de Kamer echt als een van de belangrijkste hoeders van de rechtsstaat. Hij zei letterlijk dat het vertrouwen in die rechtsstaat ook afhankelijk is van datgene wat geleverd wordt, in dit geval door de justitiële partners. Er zullen de nodige investeringen moeten worden gedaan, want het piept en kraakt. Welke investeringen zouden er, buiten de ICT om — daar heeft meneer Sneller net antwoord op gegeven — nog moeten worden gedaan in de strafrechtketen zodat er iets makkelijker, iets vloeiender, geleverd kan worden?

De heer **Sneller** (D66):
Ik snap waar mevrouw Mutluer heen wil. Ik denk dat we allemaal hebben gezien, zij als rapporteur en wij in de parlementaire verkenning, dat het belangrijker is om ervoor te zorgen dat de keten beter gaat functioneren om de effectiviteit te vergroten dan dat we er nou weer honderden miljoenen extra in gaan stoppen. We hebben zelf gezien dat het tekort aan rechters leidt tot hogere doorlooptijden, maar de opleidingscapaciteit zit gewoon vol. Of je nou 100 miljoen, 200 miljoen of een miljard bijplust, er komen niet meer rechters die nieuwe rechters kunnen opleiden. Mijn pleidooi

is dus om vooral te kijken naar de manier waarop we kunnen zorgen dat de strafrechtketen beter functioneert. De inzet van D66 kent mevrouw Mutluer nog uit de campagne.

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):
Maar de heer Sneller kan ook niet uitsluiten dat er financiële middelen voor de politie, het OM, de rechtspraak en de sociale advocatuur, die hij net noemde, nodig zijn, aanvullend op kijken hoe ze samenwerken en of dingen beter kunnen. Welke inspanningen kan ik van deze belangrijke hoeder van de rechtsstaat, van de grootste formerende partij, verwachten? Ik snap het, vrijdag weten we meer, maar wat kan ik van de heer Sneller verwachten?

De heer **Sneller** (D66):
Dezelfde inzet als die van de afgelopen vijf jaar op deze portefeuille, mevrouw Mutluer. Ik hoop dat u daar voldoende vertrouwen aan kunt ontlenen.

De **voorzitter**:
Tot slot.

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):
Dan zie ik de amendementen van de heer Sneller op de begroting …

De heer **Sneller** (D66):
Het ging zo goed met …

De **voorzitter**:
Meneer Sneller, mevrouw Mutluer heeft het woord.

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):
Dan zie ik de amendementen van de heer Sneller op de begroting vol vertrouwen tegemoet.

De heer **Sneller** (D66):
Het ging zo goed met de honing van mevrouw Mutluer, wilde ik zeggen.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Die amendementen zien wij dan ook graag tegemoet.

Bedankt voor het betoog. Ik geloof dat mijn voorganger het ook weleens heeft gezegd: als er geen toegang tot het recht is, blijft onrecht bestaan. Ik denk dat hij dat gewoon in het Nederlands heeft gezegd en niet in het Latijn, maar het is toch een mooi citaat van Michiel van Nispen.

Ik heb een vraag over iets anders. We zien dat het gevangenispersoneel staakt. De eis die zij hebben is natuurlijk wel ministerie-overstijgend, maar …

De **voorzitter**:
Wat is uw vraag?

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Zij verwachten van deze commissie ook antwoorden op hun eisen, zodat ze hun werk goed en veilig kunnen blijven doen. Wat zegt D66 tegen deze stakers?

De heer **Sneller** (D66):
Dat wij het probleem in het gevangeniswezen serieus moeten aanpakken en dat daar structurele oplossingen voor nodig zijn. Ik hoop in ieder geval dat het amendement van mijn hand, dat vorig voorjaar is aangenomen, waardoor 75 miljoen extra beschikbaar kwam, daar deels aan tegemoet kan komen, maar ook daarvoor geldt volgens mij dat er niet alleen extra geld nodig is. We moeten ook de problemen en de manier waarop we dingen organiseren beter aanpakken, bijvoorbeeld door het slimmer straffen, dat ik noemde.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Daar ben ik het helemaal mee eens, maar zij verwachten nu natuurlijk wel een duidelijk antwoord van de politiek. Zij staken omdat de beloning niet meer in verhouding tot het werk staat. De gevangenissen lopen leeg, omdat medewerkers bijvoorbeeld naar private beveiligingsbedrijven gaan. U kent de problematiek. Ik denk dat wij de verantwoordelijkheid hebben om een duidelijk antwoord te geven aan de stakers op de vraag of er steun vanuit de Kamer is of niet. De SP steunt hun eisen. Doet D66 dat ook?

De heer **Sneller** (D66):
Het personeel loopt vooral weg omdat de werkdruk enorm hoog wordt. Het pleidooi voor meerpersoonscellen en een verdere stapeling — nou ja, ik zal de pleidooien uit de vorige periode niet herhalen — maken het werk extra onaantrekkelijk. Dus los van de salariseisen die er zijn — daar hebben we in het verleden voldoende discussies over gehad — moet je er ook voor zorgen dat het werken bij DJI aantrekkelijk is vanwege het werk zelf. Mensen die in een penitentiaire inrichting gaan werken, willen niet alleen maar iemand opsluiten; die willen ervoor zorgen dat die mensen er uiteindelijk beter uit komen.

De **voorzitter**:
Tot slot.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Ook daar ben ik het mee eens, maar de heer Sneller heeft dan wel mijn vraag ontweken. In het verleden hebben wij — althans, mijn voorgangers — het wel gehad over de beloning voor gevangenispersoneel. Die vraag ligt nu natuurlijk wel heel specifiek op tafel omdat er wordt gestaakt in de gevangenissen. Mijn vraag is dan dus nog steeds wat zij kunnen verwachten van D66. Steunen zij de salariseis van deze bewakers die nu staken dan ook?

De heer **Sneller** (D66):
Daarvoor zal mevrouw Dobbe toch inderdaad tot vrijdag moeten wachten. Ik hoopte dat we de inhoudelijke kant verder konden behandelen, maar daarvoor zal mevrouw Dobbe moeten wachten.

Mevrouw **Abdi** (GroenLinks-PvdA):

Ik heb eigenlijk dezelfde vraag aan de heer Sneller. Het klopt namelijk wat mijn collega Dobbe zegt: er zijn nu stakingen gaande. Het klopt ook dat de enige zekerheid die de gevangenismedewerkers hebben, is dat ze collega's verliezen. Ze krijgen er geen collega's bij omdat de omstandigheden zo slecht en zo uit verhouding zijn, dat het eigenlijk ook niet aantrekkelijk is om te werken in het gevangeniswezen. Mijn vraag aan u is: steunt u mijn voorstel om in ieder geval te kijken of we de cao kunnen verbeteren naar omstandigheden die rechtdoen aan deze gevangenismedewerkers?

De heer **Sneller** (D66):
Ik wil sowieso kijken naar de arbeidsomstandigheden. Ik denk dat medewerkers bij DJI — we zullen daarover vandaag ook nog meer horen van andere sprekers — vooral het perspectief willen dat het dan beter gaat worden. In dat opzicht is dat ook een structureel perspectief op ervoor zorgen dat het werk aantrekkelijker wordt. We moeten dat met z'n allen bieden.

Mevrouw **Abdi** (GroenLinks-PvdA):
Dat is geen antwoord op mijn vraag. Mijn vraag was concreet: steunt u mijn voorstel? Ik heb een voorstel liggen om te kijken naar een aparte cao en in ieder geval de regering te verzoeken daarover een gesprek te beginnen. De huidige cao is eigenlijk niet toereikend voor de gevangenismedewerkers.

De heer **Sneller** (D66):
Ik hoor op dat punt graag van het kabinet welke ruimte er is voor maatwerk voor bepaalde sectoren. Je kunt ook niet elke rijksambtenaar gaan afzonderen in een aparte cao. Dat is fijn voor de DJI-medewerkers; dat snap ik. Het geeft vervolgens heel veel rotzooi aan de andere kant. Ik geloof dat we gezamenlijk verantwoordelijkheid moeten nemen voor dat geheel. De onderliggende zorgen deel ik.

De **voorzitter**:
Bent u daarmee gekomen aan het einde van uw inbreng?

De heer **Sneller** (D66):
Zeker, dank u wel.

De **voorzitter**:
Dat is het geval. Dan is het woord aan mevrouw Van der Werf, tevens als spreker namens de fractie van D66. Gaat uw gang.

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Dank u wel, voorzitter. We hebben het in deze Kamer vaak over grote vormen van onveiligheid als terrorisme, oorlogsdreiging, georganiseerde misdaad — en terecht. Maar we missen ook vaak de blik op waar het geweld zich voor de meeste Nederlanders afspeelt: achter de voordeur of, tegenwoordig, achter het scherm. Het zijn twee gevaren die vaak buiten zicht zijn en blijven, en waarop politiek en instanties onvoldoende grip hebben. Daar wil ik het vandaag graag over hebben.

Veiligheid stopt niet bij de voordeur. Huiselijk geweld, seksueel misbruik en femicide spelen zich af op plekken waar we met z'n allen moeilijk zicht op krijgen, maar onze verantwoordelijkheid is daar net zo groot. Het is ongemakkelijk maar noodzakelijk om te erkennen dat de aanpak hiervan al veel te lang tekortschiet. Dat is niet zo omdat we het probleem niet kennen of omdat de signalen ontbreken, maar omdat de systemen elkaar in de weg zitten. Verantwoordelijkheden worden doorgeschoven en de overheid grijpt pas in als het al is misgegaan.

Maar er zijn ook lichtpuntjes in dit dossier. Dit is nou zo'n onderwerp waarop de Kamer laat zien hoe het wel kan. Het is een onderwerp waarin links tot rechts zich verenigt en waarop er grote bereidheid is om samen te werken. Die lichtpuntjes zien we ook in de maatschappij. Instanties zoals Filomena geven een uitstekend voorbeeld. Met succesvolle samenwerking werken zij over domeinen heen en durven ze door te pakken met één iemand die zich echt bekommert om het slachtoffer. Datzelfde compliment geldt voor het Centrum Seksueel Geweld. Daar wordt nagedacht over wat iemand nodig heeft. Wij moeten deze initiatieven niet zien als een uitzondering, maar als essentiële schakels in de aanpak van geweld tegen vrouwen en kinderen. Dat vraagt om duidelijke, wettelijk verankerde posities van deze organisaties en om voldoende bevoegdheden om hun werk goed te kunnen doen. Zo loopt Filomena al een tijd aan tegen een gebrek aan mogelijkheden om kinderen te spreken of om informatie te delen, terwijl we weten dat juist daar het gevaar zit. Kan de minister aangeven welke mogelijkheden hij ziet om die knelpunten weg te nemen? Kan hij ook aangeven hoe hij ervoor kan zorgen dat zowel het Centrum Seksueel Geweld als Filomena landelijk kunnen worden geborgd? Daarnaast zou ik graag horen wat er met de aangenomen Kamermotie is gebeurd die vraagt om de hulpverlening bij het Centrum Seksueel Geweld structureel te borgen.

De **voorzitter**:
U heeft een interruptie van mevrouw Mutluer.

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):
Mevrouw Van der Werf en wij werken op dit onderdeel gelukkig al heel lang samen. Die samenwerking zullen we voortzetten. Wij weten dat Filomena zeker in crisissituaties interdisciplinair met meerdere partijen, van politie tot opvang, hulp en zorg kan bieden.

De **voorzitter**:
Uw vraag?

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):
Ze zijn niet wettelijk geborgd. Hoor ik mevrouw Van der Werf zeggen dat Filomena, zeker in het licht van de EU-richtlijn die eraan komt omtrent geweld tegen vrouwen, in de wet geborgd moet zijn als serieuze instantie, zoals in België? Wij zullen daar straks ook voor pleiten.

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Ik ben natuurlijk benieuwd naar de reactie van het kabinet, maar dit lijkt mij geen gekke optie. Ik zou daarbij wel willen aantekenen dat ik het heel zonde zou vinden als wij nu

zeggen: dit moet alleen maar voor de rest van de tijd, tot in de eeuwigheid, Filomena zijn. Als er andere werkwijzen zijn uit de praktijk die ooit ook goed gaan werken, moeten we dat denk ik ook doen. Het gaat mij erom dat we nu in de praktijk een aantal clubs heel goed werk zien doen. Zij hebben heel veel moeite om elders in het land goed voet aan de grond te krijgen. In dit geval loopt Rotterdam voorop en zijn er eigenlijk heel veel andere gemeenten en steden die zeggen: hadden wij dit maar.

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):
Daar ben ik het volledig mee eens. Het gaat om de versnippering, die we eigenlijk willen zien verdwijnen. Heel veel partners, van Justitie tot Veiligheid vinden elkaar niet altijd. Zo'n organisatie als Filomena kan dat voor elkaar krijgen.

Dan een vervolgvraag. Ik weet dat zij willen uitbreiden. Meerdere gemeenten hebben gezegd: wij willen zo'n instantie. Daar is geld voor nodig, volgens mij in totaal 30 miljoen euro. Welke inspanningen kan ik wat dat betreft van D66 verwachten?

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Misschien is het goed om te voorkomen dat ik straks bij andere vragen in herhaling val. Mevrouw Mutluer weet dat er vrijdag een akkoord wordt gepresenteerd. Ik denk dat het goed is om nog even af te wachten waar wij mee gaan komen. Ik val daarmee in herhaling, maar u kunt van mij dezelfde bereidheid als parlementariër verwachten om constructieve voorstellen hierop te steunen.

De **voorzitter**:
Tot slot.

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):
Voor wat betreft constructieve oppositie en voorstellen hebben wij een amendement liggen om de aanpak van femicide verder vorm te geven en te versterken. Een onderdeel dat wij daarin hebben opgenomen, is het nu alvast beschikbaar stellen van extra middelen om instanties als Filomena ook in andere steden te doen uitbreiden. Ik hoop dat mevrouw Van der Werf die voorstellen, samen met andere collega's, gaat steunen, zodat wij daadwerkelijk slachtoffers kunnen helpen.

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Er ligt een hele lijst met amendementen. Wij gaan goed bekijken welke wij kunnen steunen. Dat femicide daarbij een belangrijk onderwerp is, mag duidelijk zijn.

Mevrouw **Michon-Derkzen** (VVD):
Dit is ook in aanvulling op eerdere vragen. Er komt een Europese richtlijn aan ter bescherming van vrouwen en voor de aanpak van seksueel geweld. Die heeft het over een landelijk rape center. Er moet dan dus per land, ook in Nederland, een landelijk dekkend systeem zijn. Zou het Centrum Seksueel Geweld in de ogen van mevrouw Van der Werf mogelijk een invulling van dat rape center zijn? Hoe verhoudt zich dan het Centrum Seksueel Geweld tot zo'n prachtig initiatief als Filomena?

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Ik vind dit een heel goede vraag. Ik denk zelf dat het Centrum Seksueel Geweld dat heel goed zou kunnen doen. Ik denk dat wij hier niet vanuit onze blauwe stoeltjes de praktijk voor de voeten moeten gaan lopen, maar dat wij ook vooral met elkaar moeten gaan kijken naar wie wat kan gaan oppakken en naar welke capaciteit dat het beste dekt. Wat beide organisaties verenigt, is een heel laagdrempelig inlooppunt waarbij zowel de medische kant als de politie en de psychische zorgverlening elkaar kunnen versterken. Die laagdrempeligheid, die ze in bijvoorbeeld België al kennen, zouden wij ook in Nederland moeten willen hebben. Je voldoet dan ook weer aan een aantal richtlijnen waarvan wij de hele tijd zeggen dat het belangrijk is, maar waarvan wij het nog niet in de praktijk hebben geregeld.

Mevrouw **Michon-Derkzen** (VVD):
Dit is even een verduidelijkende vraag. Zegt mevrouw Van der Werf dan: wie het kan, pakt het op? Of zegt mevrouw Van der Werf dat het goed zou zijn als die clubs zich verenigen om dit landelijk op een eenduidige manier uit te gaan voeren?

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Ik denk dat het goed is als daar een bepaalde samenwerking in zit, maar ik zou niet tot achter de komma hier willen bepalen wie dat dan op welke manier moet doen. Ik denk dat het vooral belangrijk is dat die fysieke plekken overal goed bemenst zijn en goed benut worden. Dat is nu eigenlijk nog te schaars en wordt niet goed genoeg gebruikt.

De heer **Diederik van Dijk** (SGP):
Allereerst wil ik complimenten geven aan mevrouw Van der Werf voor haar inzet om geweld tegen vrouwen terug te dringen. Dat compliment geldt trouwens ook voor collega's van haar. Ik zag daarover een mooi interview in Trouw. Ik zou dat compliment dus graag breed willen uitzetten. De SGP ziet prostitutie ook als geweld tegen vrouwen. Het is volstrekt vernederend voor vrouwen. Wij weten dat onze visie op prostitutie verschilt van die van D66.

De **voorzitter**:
Wat is uw vraag?

De heer **Diederik van Dijk** (SGP):
Kan ik mevrouw Van der Werf aan mijn kant vinden als het gaat om inzet voor die vrouwen die zich onvrijwillig in de prostitutie bevinden?

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Zeker. Ik denk dat wij soms hier in de politiek geneigd zijn om de verschillen uit te vergroten, hoewel je misschien met een hele andere blik kunt kijken naar de vraag of het zin heeft om zaken in het licht te doen of in het donker te laten. Wat ons verenigt, is de zorg en het hart voor mensen die in Nederland uitgebuit worden. Prostitutie is dan een belangrijke sector voor onze beide partijen.

De heer **Diederik van Dijk** (SGP):

Helder. Mevrouw Van der Werf zal zich misschien nog enigszins op de vlakte houden, maar ik proef daarin een welwillende houding ten opzichte van een bescheiden amendement om het budget voor die vrouwen ietsjepietsje te verhogen.

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Wat is hij charmant, hè? Dat doet de heer Van Dijk heel handig. Ik denk dat voor hem hetzelfde antwoord geldt als voor mevrouw Mutluer. Ik heb een printje gemaakt van de lijst met amendementen. Eerlijk gezegd komt volgens mij de helft uit hetzelfde potje. Het heeft niet altijd met al dan niet welwillendheid te maken, maar we zullen straks ook gewoon moeten kijken naar wat we allemaal wel of niet kunnen steunen. Volgens mij moet de heer Van Dijk dat ook nog even gaan doen.

De **voorzitter**:
Ik deel u mee dat er 66 amendementen zijn.

De heer **Struijs** (50PLUS):
Ook ik geef u en de collega's in de Kamer complimenten voor het voortreffelijke werk rond femicide. Wij zijn ook een fan van Filomena, zoals dat is opgezet in Rotterdam. Wij krijgen daar en uit het land echter veel signalen van ouderenmishandeling. Is D66 bereid om dit samen met 50PLUS en de collega's nadrukkelijk op de agenda te zetten in de discussies die we nu voeren?

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Ja, zeker. U heeft mij aan het begin niet voor niets horen praten over huiselijk geweld. Het gaat mij erom dat wij het geweld dat de meeste Nederlanders, en dus ook ouderen, raakt, het geweld achter de voordeur, hier veel hoger op de politieke prioriteitenlijst zetten. Ik zie heel graag de voorstellen van de heer Struijs daarvoor tegemoet.

De heer **Struijs** (50PLUS):
Die kunt u verwachten, en dank u.

De **voorzitter**:
U vervolgt.

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Van ouderen naar kinderen. Zij worden vaak over het hoofd gezien bij femicide en ernstig geweld. Zij staan daar in de schaduw, ongezien, ongehoord en alleen, terwijl zij opgroeien in een situatie van voortdurende dreiging. Ze zien geweld, voelen spanning en dragen ervaringen een leven lang met zich mee. Ze lopen niet in de laatste plaats het risico om later zelf slachtoffer, of misschien zelfs wel dader, te worden van hetzelfde geweld als dat wat hen zo hard heeft geraakt. We moeten opkomen voor deze kinderen. Kan de minister — maar ik denk in dit geval ook de staatssecretaris — aangeven welke mogelijkheden hij ziet om kinderen beter mee te nemen in de aanpak van femicide? Dat kan bijvoorbeeld door hen vaker te horen of door nabestaanden van femicide meer rechten te geven met betrekking tot omgang en gezag.

Voorzitter. Dezelfde dynamiek van controle, vernedering en machtsmisbruik van vrouwen en meisjes zien we online, bij WhatsApp en Snapchat maar ook bij gamechats zoals die in Roblox. Een op de twee jongeren krijgt te maken met online seksueel misbruik of seksuele intimidatie. Het gaat om 50% meer meldingen van online seksueel misbruik dan in het jaar hiervoor. De korpschef van de politie zei onlangs ook: "Ik heb buikpijn van wat je online ziet." Jonge meisjes en jongens worden aangezet tot sadistisch gedrag. Dit geldt niet meer alleen voor de zogenaamde Com-groepen. Ze worden uitgedaagd tot extreme seksuele handelingen en soms zelfs tot zelfdoding. We zien nog maar het topje van de ijsberg. Erkent de minister dat de huidige aanpak van online seksueel misbruik tekortschiet, gezien de zeer grote stijging van meldingen en de signalen vanuit de politie en experts? Welke concrete maatregelen ziet hij om dit tegen te gaan?

De bezuiniging op Offlimits, waar seksueel kindermisbruik en online seksueel geweld heel effectief wordt aangepakt, vind ik in dit licht dan ook niet uit te leggen. Daarom heb ook ik met een aantal collega's een amendement ingediend — ik zeg daarbij dat het een bescheiden amendement is — om die bezuiniging te schrappen, zodat zij hun belangrijke werk goed kunnen blijven doen.

We zien ook een toename van seksuele beelden van vrouwen, maar ook van minderjarige meisjes, die volledig door AI zijn gegenereerd. Met één klik worden via zogenaamde nudify-apps deepfakenaaktbeelden gemaakt van echte mensen. Dat geldt ook voor vrouwen hier in de Kamer. Dat zijn collega's die hiermee te maken krijgen. Dan vraag ik mij echt af: waarom staan we dat toe? Waarom vragen wij niet: welk bestaansrecht heeft zo'n app überhaupt? In het Verenigd Koninkrijk wordt nu overwogen om dit soort nudify-apps volledig te verbieden. Is de minister bereid om een dergelijk verbod ook in Nederland in te voeren?

Voorzitter. Dit geweld staat niet op zichzelf. Het past in een breder patroon van onlineonveiligheid, want we zien dat meerdere soorten extremisme van de echte wereld verschuiven naar onze schermen. Dat is een wereld met eigen regels, een eigen taal en eigen memes. Dat is een wereld die voor jongeren allang niet meer te onderscheiden is van hun echte wereld. Dat is een wereld waarop ouders, scholen en overheid geen zicht hebben en waarin daders en slachtoffers steeds jonger worden. Kinderen van soms pas 8 jaar oud worden in gewelddadige en extremistische onlinegroepen gezogen. Heeft de minister zicht op de schaal en aard van online radicalisering en seksueel geweld onder minderjarigen in deze digitale omgevingen en kan hij de Kamer daar blijvend over informeren? Welke maatregelen worden genomen om tot een handelingskader te komen om in te grijpen bij die content, die je toch vaak in een soort grijs gebied voorbij ziet komen?

Voorzitter. Veiligheid achter de voordeur en veiligheid online lijken misschien twee gescheiden werelden, maar het zijn twee gezichten van hetzelfde probleem, een probleem waarin macht, controle en geweld zich verplaatsen naar plekken waar het licht ontbreekt, waar signalen te laat worden opgepakt en waar slachtoffers er alleen voor staan. Maar dit zijn ook dossiers waarin ik zeer brede overeenstemming zie in de Kamer en waarop ik de afgelopen jaren niet in mijn eentje stappen heb gezet, integendeel. Door samen te werken krijgen we hier meer voor elkaar. Dat biedt hoop,

vastberadenheid en daadkracht. Laten we dat vooral vasthouden.

Mevrouw **Straatman** (CDA):
Een heel mooi betoog van mevrouw Van der Werf over het beschermen van kwetsbare jongeren, ook online. Nu zagen we recent, deze week volgens mij, ook berichten over jongeren die online geworven worden door de illegale gokindustrie. Van online gokken is bekend dat dat misschien wel de vorm van criminaliteit is die tot de meeste suïcides onder jongeren leidt. Kan ik mevrouw Van der Werf aan mijn zijde vinden als ik zeg dat we ons ook op dat terrein moeten inzetten om kwetsbare jongeren te beschermen? Welke maatregelen ziet mevrouw Van der Werf om deze jongeren beter te kunnen beschermen?

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Wij staan aan elkaars zijde, maar ik maai nu ook een beetje het gras weg voor de voeten van collega Sneller, die woordvoerder is op dit dossier. Ik denk dat u misschien bilateraal even een goede kop koffie daarover moet drinken. Misschien is dat een constructief voorstel.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Daar houden we van, mevrouw Van der Werf. Maar er is nog wel een interruptie van mevrouw Michon-Derkzen, of liep zij naar het spreekgestoelte voor haar inbreng? Dan nodig ik haar van harte uit voor haar inbreng in de eerste termijn namens de fractie van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie. We houden het tempo erin, mevrouw Michon-Derkzen. Dat wordt gewaardeerd. Gaat uw gang.

Mevrouw **Michon-Derkzen** (VVD):
Dank, voorzitter. Het is heel mooi dat we vandaag spreken over de begroting van Justitie en Veiligheid in alle facetten. Bij de bijdrages die we al hebben gehoord — ook bij de bijdrages die we nog zullen horen — dacht ik bij iedereen weer: wat mooi en waardevol dat wij het hierover mogen hebben.

Voorzitter. De totale begroting is 19 miljard. We hebben gisteren in een apart wetgevingsoverleg over de politie gesproken. Die beslaat ongeveer de helft van de begroting. Ik zou het over drie dingen willen hebben: ondermijning, terrorisme en online.

Voorzitter. Over ondermijning hebben we het hier al vaker gehad en ik heb het ook al eerder genoemd: het is een veelkoppig monster, dat ons nu steeds meer recht aankijkt. Het is mijn motivatie om juist de ondermijning aan te pakken, omdat die uiteindelijk het betonrot is van onze rechtsstaat. Als met geld alles en iedereen te koop is, moeten wij ervoor zorgen dat wij sterker staan en dat we onze instituties en onze mensen die staan voor onze democratische rechtsstaat, juist te allen tijde beschermen. Dat gaat niet vanzelf. Dat hebben we gedaan met heel veel financiële impulsen en dat zit ook in wetgeving. Een van de punten die ik altijd naar voren breng, is het delen van gegevens met elkaar. Hoe kan je met elkaar slimmer samenwerken om ondermijning daadwerkelijk aan te pakken? Ik ben heel blij dat er een taskforce is binnen het ministerie. Ik las ook over mooie resultaten van gegevensdeling binnen de mainportaanpak. Ik denk dat dat heel erg belangrijk is. Ik zou ook graag willen weten wat de resultaten zijn van de gegevensdeling bij Preventie met Gezag, een andere prioriteit binnen die taskforce. We horen uit het land dat zij het heel erg nodig hebben om dat met elkaar te delen. Als we nu inderdaad resultaten binnen de mainportaanpak hebben, is er dan ook ruimte voor nieuwe prioriteiten binnen deze taskforce, zo vraag ik de minister.

Voorzitter. Dan de explosieven. Ook dit is een uitwas, een beeld, van die ondermijning. Er wordt steeds vaker in heel gewone straten, in heel gewone wijken, een hele pui uit een pand geblazen door een aantal cobra's aan elkaar te plakken. We hebben een taskforce onder leiding van de burgemeester van Rotterdam, mevrouw Carola Schouten. Ik zou graag van de minister willen weten hoe dat gaat en of we vanuit die taskforce meer grip kunnen krijgen op die vreselijke cobra's, die nog steeds in Europa worden geproduceerd. Werkelijk niemand begrijpt waarom dat is en waarom we daar niet wat steviger tegen kunnen optreden.

Voorzitter. Dan mijn tweede onderwerp: terrorisme. Ik zou de minister in eerste instantie heel graag willen vragen naar de actualiteit in het noordoosten van Syrië. Ik vind dat daar ongelofelijk zorgelijke berichten vandaan komen nu al die gevangenen daar zomaar uit lijken te lopen. Eerlijk gezegd had ik ook wel een brief van de minister verwacht als zoiets gebeurt, maar ik hoop dat u erop kan ingaan nu we hier bij elkaar zijn. Wat betekent dat? Weten we of daar nu ook Nederlandse gedetineerden vrij rondlopen? Hoe zorgen we ervoor dat we het ongelofelijk grote veiligheidsrisico dat deze mensen vormen — dit zijn terroristen die daar nu in detentie zitten — buiten deze landsgrenzen houden? Want dat is de opvatting van de VVD. Dat was zo en dat blijft zo. Deze terroristen, die werkelijk alles waar wij voor staan afwijzen, hoeven wij niet in ons land te hebben. Van de mensen die nu in ons land in detentie zitten, komt een heel aantal binnenkort vrij. Ik zou de minister ook willen vragen hoe we die vrijgekomen voor terrorisme veroordeelde mensen in de gaten houden.

Voorzitter. Ik zou het bij terrorisme ook willen hebben over het onlinedomein.

De **voorzitter**:
Maar eerst krijgt u een interruptie van mevrouw Faber.

Mevrouw **Faber** (PVV):
Mevrouw Michon pleit ervoor om deze terroristen buiten onze landsgrenzen te houden. Dat klinkt allemaal wel heel mooi, maar wat wil mevrouw Michon-Derkzen daaraan doen? Gaan we dan bijvoorbeeld ook mensen met een dubbele nationaliteit denaturaliseren?

Mevrouw **Michon-Derkzen** (VVD):
Ik kan even een kleine bloemlezing geven uit onze huidige regelgeving. We hebben een kader waarbinnen we al dan niet mensen naar Nederland halen. Dat hebben we moeten doen met een aantal vrouwen. We hebben eerder aan de minister gevraagd ... Vooral het onderdeel nationale veiligheid uit dat kader, belet het kabinet wat mij betreft ook om mannen terug te halen. Voor terroristisch veroordeelden met een dubbele nationaliteit bestaat de mogelijkheid om

hun het Nederlanderschap af te nemen en hen als ongewenste vreemdeling te verklaren. Dat is geregeld in de Rijkswet op het Nederlanderschap. Dat hebben we dus allemaal klaarstaan. Dat wordt ook toegepast.

Mevrouw **Faber** (PVV):
Dat laatste. Kijk, op papier klopt alles, maar we zien ook discussies als de volgende. Als we gaan denaturaliseren neem je ze het Nederlanderschap af. Dan zijn ze bijvoorbeeld nog Syriër; ik noem maar wat. Dan zegt men: ja, maar dan loopt hij hier in Nederland rond en wat moeten we dan? Wilt u dan ook echt harde maatregelen nemen, zodat ze echt gedenaturaliseerd worden en dus niet een of andere status aparte krijgen of iets dergelijks, maar echt buiten Nederland blijven?

Mevrouw **Michon-Derkzen** (VVD):
Kijk, het begint bij de wet. Daar verschillen mevrouw Faber en ik in, denk ik. Ik vind het prettig dat alles wat wij hier doen, een wettelijke basis heeft. Het afnemen van het Nederlanderschap heeft dus een wettelijke basis in de Rijkswet op het Nederlanderschap. Vervolgens zijn deze mensen inderdaad ongewenste vreemdelingen en wil je ze uitzetten. We hebben al vaker in debatten met elkaar besproken: dan is de praktijk weerbarstig en is het niet mogelijk om iedereen direct uit te zetten. Daar hebben we het veelvuldig met deze minister en zijn voorganger over gehad. Daar hebben we ook allerlei maatregelen voor genomen, zodat je ze in ieder geval maximaal in beeld houdt om wel uit te kunnen zetten. Dat is ook wat we moeten blijven doen, omdat we er natuurlijk voor moeten zorgen dat we in dit land veilig blijven en dat terroristen onze veiligheid niet in gevaar kunnen brengen.

De **voorzitter**:
Tot slot.

Mevrouw **Faber** (PVV):
Dan toch even een persoonlijk feit, want mevrouw Michon-Derkzen geeft aan dat ze verschilt van mij, omdat zij daar wel een wettelijke basis voor wil hebben. Daar ben ik het natuurlijk niet mee eens. Dan zou mevrouw Michon-Derkzen een voorbeeld moeten noemen van een situatie waarin ik heb opgeroepen tot een handeling waar geen wettelijk kader voor was. Dat zou ik dan graag willen horen.

Mevrouw **Michon-Derkzen** (VVD):
Nou, oprecht, in de moties van mevrouw Faber zitten allemaal oplossingen voor de problemen die zij signaleert. De oplossingen voor die problemen beginnen bij een wettelijke basis. In interrupties op moties van mevrouw Faber — zo lang zien we elkaar nog niet in dezelfde debatten — nodig ik haar ook uit om met initiatiefwetgeving te komen als ze vindt dat er een probleem moet worden opgelost. Dat zal ik dus ook vandaag doen.

De **voorzitter**:
U vervolgt.

Mevrouw **Michon-Derkzen** (VVD):
Tot zover over de fysieke kant van het terrorisme. Het begint echter online. We hebben met de commissie hele interessante briefings gehoord over de enorme opkomst van onlineradicalisering. Dat zit in het jihadisme, in het rechtsextremisme — mevrouw Van der Werf zei daar ook iets over — en in besloten platforms, maar ook gewoon in de games van onze kinderen. Dat is ongelofelijk zorgelijk. Ik denk dat dit echt het grote probleem van de aankomende periode is, want hieruit ontstaat een soort eigen, persoonlijk wereldbeeld dat we totaal niet kunnen zien. Dat kan vreselijke gevolgen hebben. Ik wil graag van deze minister weten wat nu de aanpak is. In deze aanpak is er natuurlijk per definitie een balans tussen veiligheid, vrijheid en privacy. Maar in de ogen van mijn fractie moet privacy niet heilig worden verklaard. We moeten ook ingrijpen op deze schadelijke content, op dit gif wat onze kinderen en jongeren besmet. Zie ik het volgende goed? Als er eenmaal een strafrechtelijk onderzoek loopt, is de politie aan zet. Als het om nationale veiligheid gaat, hebben we onze veiligheidsdiensten. Maar er is volgens mij een ongelofelijk groot grijs gebied — in beleidstermen heet dat legal, yet harmful — als het gaat om het onlinegif waarmee onze jongeren en kinderen zijn besmet. Wie doet daar wat aan? Dat is de hamvraag. Daar moeten we mee aan de slag.

Van de week nog kwam in het vragenuurtje voorbij dat er op 60% van de middelbare scholen filmpjes circuleren waarin kinderen worden toegetakeld en mishandeld. Dat is allemaal de normaalste zaak van de wereld. Offlimits zei deze week dat een op de zes jongeren beelden van seksueel misbruik van minderjarigen ziet. Dat is toch absurd? Als je daarover nadenkt is dat absurd. We moeten daar wat aan doen. Ik wil ook aan de minister vragen of er bijvoorbeeld uit andere Europese landen best practices zijn te halen. We hebben inspiratie nodig om dit aan te kunnen pakken. Al die discussies en debatten hierover vind ik namelijk onbevredigend. Ik heb niet het gevoel dat we daar nu daadwerkelijk actie op ondernemen. Ik hoop dat dat vandaag een keerpunt kan zijn. Twee op handen zijnde wetten zijn daar in mijn ogen ook enorm behulpzaam bij. Dat is de wet over gegevensvergaring door de politie, die die bevoegdheid nog niet heeft. Dat geldt ook voor de bevoegdheid van de politie om in besloten chatgroepen te kijken. Ik wil aan de minister vragen hoe het daarmee staat.

Tot slot, voorzitter. Een ander online onderwerp is online stalking. We zullen allemaal zeggen: dat deugt niet en we moeten daar wat aan doen. Maar als je kijkt naar de laatste informatie die we van de minister hebben gekregen, zie je dat daar ook een handelingsverlegenheid van de politie in zit. Als een stalker namelijk doorgaat, moet je aangifte doen en kan er een contactverbod volgen. Maar dat is allemaal niet eenvoudig. Je moet dan een stapeling van meldingen doen voor zo'n contactverbod. De minister zegt het zelf: handhaving van zo'n contact- of locatieverbod is voor de politie vrijwel ondoenlijk. Ik wil daarom graag in mijn eerste termijn aan de minister vragen of we zicht hebben op wat de politie kan in het handhaven van een gebiedsverbod op online stalking. Wat is daarvoor nodig in de nabije toekomst?

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Het woord is aan de heer Ellian. Hij is de tweede spreker van de fractie van de VVD in eerste termijn. Gaat uw gang.

De heer **Ellian** (VVD):
Dank, voorzitter. Toen ik hier vorig jaar stond, was ik nogal chagrijnig, omdat ik die ochtend niet naar een tv-programma kon. Er was namelijk geen capaciteit vanuit de beveiligingsdienst om mij daarnaartoe te brengen. Ik wil weer beginnen met het bedanken van iedereen die zich inspant voor mijn veiligheid, maar ook voor de veiligheid van anderen. Ik ga geen specifieke namen noemen, want ik vind dat bekende Nederlanders wat terughoudend moeten zijn met het delen van informatie hierover. Dat is simpelweg gevaarlijk, want velen luisteren mee. Ik ben de politie en de vele anderen uiteraard zeer dankbaar. Hetzelfde geldt voor iedereen die elke dag in de frontlinie staat om Nederland veilig te houden. Ik weet niet of ik me kan meten aan de dappere mannen en vrouwen van de politie. Ik vind het toch goed om mijn bijdrage te beginnen met het feit dat ik nooit zomaar naar buiten kan — nooit! Toch sta ik hier met frisse zin. Ik vind dit namelijk altijd een mooi moment in onze parlementaire behandeling.

Voorzitter. Ik heb een viertal onderwerpen die ik langs wil lopen. Ik begon net met het uitspreken van mijn dank aan iedereen die zich inspant voor onze veiligheid en aan degenen die bereid zijn anderen te beschermen. Er komen nou eenmaal dreigingen uit de criminele wereld. Niet voor niets is al jaren geleden het beleid ingezet van het afbreken van criminele machtsstructuren. We zouden de criminele samenwerkingsverbanden letterlijk afbreken. Dat zou gaan via aanhouden, berechten en het afpakken van vermogen. Doen we dat nu echt, vraag ik aan beide bewindspersonen. Zijn we daar nu echt succesvol mee bezig? Iedereen snapt natuurlijk waarom ik dit vraag, want dit raakt de kwestie van de procesafspraken. Ik weet dat er met name vanuit het OM wat gepikeerd werd gereageerd. Ik loop toch maar gewoon even het rijtje af. Deze namen zijn openbaar, dus ik doe het netjes en zeg niet de achternaam. Ene Boris P. heeft met 1.300 kilo, uitgaande van een straatwaarde van €20.000, 26 miljoen euro verdiend. Edin G. heeft 50 miljoen euro verdiend met 2.400 kilo. Dennis G: 1.400 kilo, wat neerkomt op 28 miljoen euro. Gregory F.: 1.700 kilo, 34 miljoen euro. Faissal T.: 1.500 kilo, afgerond 30 miljoen euro. Ik vraag iedereen: je kan het toch niet serieus nemen als je dan op zijn best een miljoentje moet betalen? Zij komen dan toch gewoon weg met een lichtere straf? Bedenk dat er een wetsvoorstel vanuit dit kabinet is om, mede op aandringen van de VVD, de strafmaat op in- en uitvoer van drugs te verhogen naar zestien jaar. De hoogste straf hier is negen jaar.

Voorzitter. Dit loopt uit de pas. Wij zijn de wetgever. Het is aan ons om te bepalen of je zo'n deal kunt maken met een grote crimineel. Overigens kun je je afvragen of het wel een deal is. Met alle respect, maar die criminelen hoeven niets te doen. Ze zitten letterlijk achterover, zeggen keurig dat ze afzien van verdediging en dat is het. Ze hoeven geen informatie te verschaffen, niets. Ik vind het onbegrijpelijk en ik zal daar in de tweede termijn een motie over indienen. Dit moet stoppen.

Mevrouw **Straatman** (CDA):
Laat ik vooropstellen dat ik heel goed begrijp wat de heer Ellian zegt. Ik voel ook groot ongemak als ik hoor en lees over de procesafspraken. Tegelijkertijd heb ik de afgelopen dagen met veel mensen van het Openbaar Ministerie gesproken. Wij spraken net over de problemen in de strafrechtketen en daarover zeggen zij: "Weet wel dat er ketenbreed grote problemen zijn met zittingscapaciteit. Die procesafspraken maken wij niet voor ons plezier." Geen enkele officier doet dat voor het plezier, maar omdat dat betekent dat zedenzaken en andere ernstige zaken eerder behandeld kunnen worden.

De **voorzitter**:
Wat is uw vraag?

Mevrouw **Straatman** (CDA):
Wat is de reactie van de heer Ellian daarop? Hoe kunnen we ervoor zorgen dat ook die andere zaken tijdig behandeld kunnen worden?

De heer **Ellian** (VVD):
Ik vind best veel van wat het Openbaar Ministerie de afgelopen dagen zegt. Wij spreken de minister aan, maar ik vind dit wel gek. Ik mag vijf jaar Kamerlid zijn. Met collega Mutluer heb ik heel veel tijd besteed aan de strafrechtketen, maar ik heb nooit gehoord dat er een capaciteitsprobleem zou zijn ten aanzien van het vervolgen van zware criminelen. Ik heb dat ook nooit in een Kamerstuk gezien. Ik weet namelijk zeker dat wij hier een heel groot debat zouden hebben gehad als dat in een Kamerbrief zou hebben gestaan. In dat geval gaan wij in gesprek met de minister om te kijken hoe je keuzes moet maken. Ik weet natuurlijk dat er bij de omvangrijke criminaliteit, de high-impact crimes, de huis-tuin-en-keukencriminaliteit een enorm probleem is. Ik verwonder me hier dus wel een beetje over. Dat neemt natuurlijk allemaal niet weg dat wij hier een verantwoordelijkheid hebben om ervoor te zorgen dat de keten strak wordt getrokken. Heel eerlijk, collega Mutluer en ik hebben veel geprobeerd, maar eenvoudig is het niet. Ik vind het dus wel gek dat het Openbaar Ministerie nu zegt dat de politiek niets gedaan heeft en dat we moeten opletten, anders kunnen deze grote criminelen niet vervolgd worden. Maar het Openbaar Ministerie is op aarde om dat te doen. Als het daar geld voor nodig heeft, dan moet het dat tegen ons zeggen, maar dat heb ik nooit zo gehoord.

Mevrouw **Straatman** (CDA):
Dat is ook niet precies wat ik zei. Natuurlijk is er capaciteit om die grote zaken te behandelen. Ik denk dat de officieren van justitie dat ook met groot plezier doen. Zij zetten zich daar dag en nacht voor in. Het probleem is natuurlijk dat die procedures enorm veel capaciteit vragen. Die procedures duren heel lang. Er gaan ook heel veel pro-formazittingen aan vooraf. Die duren vaak zo lang dat er uiteindelijk ook nog strafkortingen komen vanwege de overschrijding van de redelijke termijn. Dat weet de heer Ellian ook. Het gaat er dus juist om dat al die andere zaken waar u het over heeft daardoor onder op de stapel terechtkomen. Ik denk dat dat ook niet is wat wij beiden willen.

De heer **Ellian** (VVD):

Nee, dat willen wij beiden niet. Maar dan blijft het volgende toch gek, en dat proef ik ook in de woorden van collega Straatman, wat me wel verbaast van het CDA. Ultimo is toch de conclusie: ze betalen een boetetje en krijgen een lagere straf. Maar het uitgangspunt is toch — het merendeel van deze Kamer vindt dat ook — dat je deze criminelen, achter wie een wereld van geweld schuilgaat … Die vijf namen die ik noemde, mevrouw Straatman, zijn allemaal rechterhanden van Ridouan Taghi. Collega's uit uw partij hebben heel veel last gehad van deze meneer. Wat rechtvaardigt dat deze mensen een lagere straf krijgen en de huis-tuin-en-keukencrimineel niet? Het is heel gek. Overigens vind ik dat die ook geen lagere straf zou moeten krijgen. De essentie is dat wij daar aan het einde van de dag over gaan. Ik zou menen dat je grote criminelen nooit weg moet laten komen met een lagere straf. De hele bedoeling was juist: we pakken het vermogen af en geven ze de hoogste straf. Nou ja, niet "wij", maar de bedoeling is dat ze de hoogst mogelijke straf krijgen, die ze verdienen.

De **voorzitter**:
Tot slot.

Mevrouw **Straatman** (CDA):
De heer Ellian vindt mij volledig aan zijn zijde als het gaat om het aanpakken van zware criminelen. Dan gaat het ook om alle namen die hij zojuist noemde. Ik voel wel een probleem en ik hoop dat de heer Ellian dat ook begrijpt. Die procesafspraken zijn een noodzakelijk kwaad. Als je het Openbaar Ministerie een instrument afpakt, moet je ervoor zorgen dat die andere zaken ook worden behandeld. Ik hoop dat de heer Ellian daarover een genuanceerd standpunt inneemt.

De heer **Ellian** (VVD):
We moeten in algemene zin iets doen aan de keten. Mevrouw Mutluer kijkt mij al streng aan, dus die gaat me daar zo iets over vragen. Nogmaals, het uitgangspunt is, zeg ik namens de VVD, dat je dit niet moet doen. Het OM vertelt er niet bij — ik zal dit niet in openbaarheid vertellen, anders worden een heleboel mensen in de toren zenuwachtig — dat zodra die afspraken zijn gemaakt, die criminelen naar een lager regime gaan. De hele attitude van deze grote criminelen … Zij hebben door dat wij een probleem hebben in de strafrechtketen en denken: hé, dat is mooi, wij komen er beter vanaf. Tot slot op dit punt. Het is in hun belang dat er in het openbaar weinig naar buiten komt, want die hele rechtszaak gaat niet door. Alle voordelen zitten dus aan hun kant, terwijl wij aan onze kant, de kant van de goodguys, alleen maar zitten te kijken, van: tja, te weinig capaciteit.

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):
Ik was niet streng aan het kijken; ik was aan het nadenken over de antwoorden van collega Ellian. Als er één ding is dat deze minister en zijn voorgangers niet goed hebben gedaan, dan is het wel de aanpak van ondermijnende criminaliteit. Dat zie ik nu ook bij de begroting: de onderbenutting, maatregelen die niet altijd even effectief zijn. Dan is het niet gek dat op enig moment ook die procesafspraken in beeld komen.

De **voorzitter**:
En uw vraag?

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):
Mijn vraag is deze. Die procesafspraken heeft het OM nodig. Het is eigenlijk een pragmatische oplossing voor een heel serieus probleem. Het is een middel om de schaarste in de strafrechtketen op te lossen.

De **voorzitter**:
Uw vraag.

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):
Hoe lossen we die schaarste dan anders op? Dat is mijn concrete vraag aan collega Ellian.

De heer **Ellian** (VVD):
Misschien om precies te zijn: ik heb in de kern geen bezwaar tegen het instrument procesafspraken, maar niet bij deze categorie. Ik vind echt dat hiervoor eerst een wet gemaakt moet worden. Ik vind het nogal wat dat in ons systeem, waarin de officier ook tegenover de verdachte staat — wij kennen het fenomeen van plea bargaining niet — het OM dit kan doen, zonder dat wíj de begrenzing daarvan hebben aangegeven. Nogmaals, ik denk dat het best een instrument kan zijn, maar niet bij zware criminelen of georganiseerde drugscriminaliteit.

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):
Dat leidt wel tot de vraag wat een "grote zaak" is waarover je geen procesafspraken kunt maken. Hoe maak je uiteindelijk dat onderscheid? Anders leidt een dergelijk voorstel zoals collega Ellian dat doet, in mijn beleving ook wel tot rechtsongelijkheid. Ik wil een reflectie daarop van collega Ellian.

De heer **Ellian** (VVD):
Ik ben juist degene die die rechtsongelijkheid wil opheffen, want het zijn nu de grote criminelen die de maximale voordelen hebben terwijl alle anderen die voordelen niet krijgen van het OM. Het is juist willekeurig. Dat is ook waarom collega Sneller, volgens mij zelfs nog voordat ik me ermee ging bemoeien, al een paar keer vroeg: wacht even, wat is de bedoeling hiervan? Precies die moeilijke keuzes waar mevrouw Mutluer het over heeft, moeten wij maken in de wet. Wij moeten aangeven wanneer wel en wanneer niet. Mag het als er slachtoffers zijn? Mag het bij geweldsdelicten? Mag het bij drugsdelicten? Daar gaan wij uiteindelijk over. Dat is die begrenzing. Ik zeg voor nu: ik vind het zo uit de hand lopen met die grote criminelen, ook nog allemaal uit hetzelfde criminele samenwerkingsverband … Ja, ik heb daar genoeg over gezegd.

De **voorzitter**:
Tot slot.

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):
Ik krijg soms het gevoel dat we een soort van dubbel signaal afgeven richting de justitiële keten, in dit geval ook het OM: wanneer gaan we ons er wel en niet mee bemoeien, wan-

neer gaan we op de stoel van het OM zitten? Procesafspraken zijn en blijven een middel om uiteindelijk die schaarste daarmee te tackelen. Nogmaals, ik heb wel wat twijfels bij het betoog van de collega.

De heer **Ellian** (VVD):
We zijn hier om elkaar te proberen te overtuigen. Ik kijk er echt anders naar.

De heer **Struijs** (50PLUS):
Ik heb een korte vraag. Die wil ik even toetsen. Voor een heel groot gedeelte ben ik het eens met u over wat er nu gebeurt. Maar we moeten ook de schaarste verdelen om op het eindpunt te komen dat u net schetst.

De **voorzitter**:
"Dat de heer Ellian net schetst."

De heer **Struijs** (50PLUS):
Ja, dat ja. Op dat eindpunt wil ik komen. Maar bent u wel bereid om, wanneer u op dat eindpunt wilt komen, dus zwaarder straffen, criminelen goed aanpakken enzovoort, dan toch ook ergens ruimte te houden om daar te komen? Want we zijn de schaarste aan het verdelen. Ik zoek een beetje naar dat evenwicht. Dat is ook een beetje de vraag die hiervoor werd gesteld.

De heer **Ellian** (VVD):
Uiteraard wil ik kijken naar het evenwicht, maar ik noemde net niet voor niets die namen en de hoeveelheid geld, waarbij ik uitging van een cocaïneprijs van een echt lage €20.000. Een van die knapen, Edin G., over wie ik vaak vragen heb gesteld, zit niet eens in Nederland in detentie. Ik voorspel u ook dat de beste man Faissal binnen nu en een paar maanden uit de ebi gaat. Dan komen er straks weer berichten van "o, er zijn misschien uitbraakplannen" en dan gaan wij hier allemaal een debat aanvragen met de minister. Ik vind dat het nu zo de spuitgaten uitloopt en dat de risico's zo groot worden dat ik vanuit mijn rol zeg: alsjeblieft, beste minister, zeg tegen het OM dat dit nu te ver gaat. Vind ik het instrument helemaal onzinnig? Nee. Kan ik me er iets bij voorstellen in een geval waarin iemand bijvoorbeeld wat kleinere hoeveelheden heeft geschoven? Ja. Maar ten principale vind ik ook — dat is natuurlijk al heel lang de inzet van de VVD, ook onder aanvoering van mijn partijleider — dat mensen informatie moeten geven. Dat onderdeel is heel fundamenteel voor ons, maar dat ontbreekt nu. Uiteraard wil ik overal naar kijken, maar ik heb wel moeite …

De heer **Struijs** (50PLUS):
Nee, dan zijn wij …

De **voorzitter**:
Hoho, meneer Struijs.

De heer **Struijs** (50PLUS):
Ja. Dan zijn wij het eens.

De **voorzitter**:
Meneer Struijs, meneer Struijs! Ík geef u het woord. De tweede interruptie van meneer Struijs.

De heer **Struijs** (50PLUS):
Dan zijn wij het eens; laat ik het daar maar op houden.

De heer **Ellian** (VVD):
Oké, dat beschouw ik als een mooi compliment.

De **voorzitter**:
U vervolgt.

De heer **Ellian** (VVD):
Ik vervolg.

Voorzitter. Dan ga ik naar het gevangeniswezen en met name naar het punt waar ik natuurlijk vaak aandacht voor heb gevraagd, namelijk de situatie op de Afdeling Intensief Toezicht en in de extra beveiligde inrichting. Mij moet van het hart dat ik me wel wat beledigd voel door het feit dat ik informatie die ik heb opgevraagd over de gedetineerden in de ebi, niet heb gekregen. Ik mag ook eervol lid zijn van de commissie Defensie. Tot mijn verbazing kregen we daar een hele mooie werkwijze, tot aan hoe je met de griffier zelfs staatsgeheimen mag inzien aan toe. Ik moet u eerlijk zeggen: dat verwondert mij. Maar nu heb ik die groepsindeling en vraag ik de staatssecretaris het volgende. Ik was ook in Italië twee weken geleden, om daar in de zwaarste gevangenis te kijken. Hoe tackelen we nu het probleem dat in een toch relatief klein landje als Nederland die jongens daar allemaal in zekere zin verbonden zijn met elkaar? Die netwerken zijn verbonden met elkaar. Hoe zorg je er dan voor dat zij niet met elkaar kunnen praten over zaken waarvan wij niet willen dat ze erover praten? Dat is de hele essentie. Voordat er zo meteen allerlei jurisprudentie bij wordt gehaald om aan te tonen dat wat ik zeg, niet mag, zeg ik: het mag wel, want er zijn allerlei voorbeelden, van Abdeslam in Frankrijk tot Breivik in Noorwegen, van personen die met helemaal niemand contact mogen hebben. Het mag dus wel degelijk. Gaan we deze kant nu op — ik wijs op mijn aangenomen motie — of niet?

Voorzitter. Ik ben heel erg benieuwd hoe het staat met mijn motie over de taskforce om p.i.'s schoon te vegen. Wordt er nu een hoop vergaderd of zijn we nu gewoon die p.i.'s aan het schoonvegen, die cellen aan het inspecteren en die telefoons aan het afpakken? Ik ben ook wel benieuwd — dat is een vraag aan beide bewindspersonen — of we nu al voorbeelden hebben waarbij het OM meteen heeft gezegd: er is een telefoon bij u gevonden in de cel; dat betekent dat we al bij voorbaat uw voorwaardelijke invrijheidsstelling gaan intrekken. Daar gaat ook een aangenomen motie over. Doen we dit nou? Staan we hiermee op de voorgrond of niet?

Voorzitter. Als je in de gevangenis zit en een grote, of kleine, crimineel bent, dan ben je veroordeeld. Dat doet een rechter. Ik heb een amendement ingediend, uiteraard met dank aan de collega's van het CDA en D66, over de beloning van vrouwelijke rechters. Ik kan daar een heel betoog over houden, maar ik kan dat ook terugbrengen tot een heel eenvoudige kern, die mij ook wel verwondert: hoe kan het

dat een vrouw minder betaald krijgt voor exact hetzelfde werk dan een man? Mind you, zeg ik tegen de collega's, in sommige gevallen hadden vrouwen relevantere werkervaring dan die mannen. Toch kregen ze minder betaald. Ik heb geen alomvattende oplossing. De belangrijkste regel — ik heb dat vaker gezegd — van mijn vader, bij ons thuis, was: heb respect voor je moeder. Daar heb ik van geleerd: heb respect voor vrouwen. Als ik zo'n vreemde, discriminerende, mag ik toch zeggen, misstand zie, vind ik dat ik de verantwoordelijkheid heb en dat het mijn plicht is om na te denken over een oplossing. Vandaar het amendement. Ik hoop natuurlijk van harte dat de andere collega's daar welwillend naar zullen kijken.

Voorzitter. Tot slot De Geschillencommissie. Ik had het net over vrouwelijke rechters. Uiteraard gaat het ook over officieren van justitie; laat ik die niet vergeten. Gelukkig hebben we die nog. Twee derde van de officieren van justitie is vrouw. Ik had het over rechters, maar beter is het als een geschil tussen overheid en burger of tussen burgers onderling, niet bij de rechter komt. Het verwondert me wel dat ik nu weer samen met mevrouw Dobbe een amendement moet indienen om de financiering van De Geschillencommissie te bestendigen. Die commissie wordt voor 80% betaald door de sectoren zelf. Mensen kunnen op hun eigen manier, dus buiten de rechterlijke route om, een oplossing vinden. Dat scheelt een hoop geld. Toch moet ik De Geschillencommissie weer gaan verdedigen. Dat roept bij mij ook de vraag op: hoe kijken we nu naar alternatieve geschillenbeslechting? Het biedt namelijk zo veel, maar als ik zelfs moet knokken voor een paar ton voor De Geschillencommissie, maak ik me daar wel wat zorgen over.

Voorzitter, ik rond af. Ik begon mijn betoog met bedreigingen tegen het leven gericht. De essentie van mijn bijdrage is dat we de grond van die bedreigingen moeten wegnemen, dat we criminele machtsstructuren moeten afbreken. De prijs die we zullen betalen als we dat niet doen, is hoog. Niets wat wij doen, breekt de rechtsstaat af. Wij verdedigen de rechtsstaat. Ik roep alle dienaren van de rechtsstaat op om dat te doen, zonder vrees en zonder angst. Dan heb ik het over rechters, officieren, rechercheurs, journalisten, burgemeesters en wie dan ook. Geen anonieme rechtszaken wanneer het spannend wordt. Geen procesafspraken met grote criminelen. Maar vooral ook niet buigen voor dreigingen. De publieke confrontatie tegen de georganiseerde misdaad is de enige weg. Jullie zullen altijd mijn steun en die van de VVD-fractie hebben.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Dank aan de heer Ellian voor zijn betoog en voor het delen van zijn persoonlijke verhaal. Dat is niet niks. Dat zien en erkennen wij. Ook het einde van zijn pleidooi — daar is moed voor nodig — kan ik van harte ondersteunen. Dat geldt ook voor de aandacht die de heer Ellian vroeg voor de verschillen tussen mannen en vrouwen. Ik wil nog iets anders aanstippen, want het recht is hetzelfde voor mannen en vrouwen, maar mannen en vrouwen krijgen niet altijd op dezelfde manier toegang tot dat recht. Daarom zijn er in Nederland een aantal vrouwenrechtswinkels ontstaan, die daar heel succesvol mee omgaan en vrouwspecifieke zaken, zoals zwangerschapsdiscriminatie en ongelijke beloning, heel gespecialiseerd kunnen oppakken. Alleen, vrouwenrechtswinkels zijn nu niet geborgd in beleid ten aanzien van de toegang tot recht.

De **voorzitter**:
En uw vraag?

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Mijn vraag is: zou de heer Ellian het steunen als wij dat willen borgen, voor de continuïteit van het werk en zodat ook de financiering continu kan blijven?

De heer **Ellian** (VVD):
Het mooie aan wat wij hier mogen doen, is dat je verrast kan worden. Uiteraard ken ik het fenomeen rechtswinkels — ik ben zelf advocaat geweest — maar ik was onbekend met deze mogelijkheden specifiek gericht op vrouwen. Ik ga daar dus welwillend naar kijken. Echt, ik kende dit niet en ik wist ook niet dat dit speelde, dus dat daar kennelijk ook een financieringsvraagstuk speelt. Je moet er altijd een beetje voorzichtig mee zijn want ik tover geen geld uit mijn zak, maar ik wil hier zeker welwillend naar kijken.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Dat is goed om te weten. Ik denk dat het mooi werk is dat ze doen, heel belangrijk, heel relevant, en blijkbaar dus nog steeds nodig, helaas. De financiering en ook de continuïteit van het hele werk staan een beetje wankel in de schoenen. Dus dank daarvoor. Dan kunnen we hier samen naar kijken, dank u wel.

De **voorzitter**:
Dank.

De heer **Ellian** (VVD):
Kijk, het is een trieste constatering dat dit nodig is, dus dat anno 2025 vrouwen specifieke bijstand nodig hebben.

De **voorzitter**:
Dank u wel, meneer Ellian. Dan zijn we aangekomen bij de maidenspeech van mevrouw Abdi, die ik graag het woord geef voor haar inbreng in eerste termijn namens de fractie van GroenLinks-Partij van de Arbeid. Ik wijs de leden erop dat interrupties bij maidenspeeches niet gebruikelijk zijn. Mevrouw Bikker?

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):
Juist daarom, voorzitter. Ik wil met alle plezier naar een prachtige maidenspeech luisteren, maar ik kom nu bij u met een kort punt van orde.

De **voorzitter**:
Ga uw gang.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):
Ik heb gisteren een verzoek gedaan om een debat over het openbaar worden van de stukken rondom de totstandkoming van de onlinegokwet. Na tweeënhalf jaar wachten is er een enorme stapel verschenen. Dat verzoek heeft de Kamer niet toegekend. Maar nu ontdek ik tot mijn ontsteltenis dat al die stukken zijn ingetrokken. Dat vind ik onvoorstelbaar. Er waren 20.000 documenten. Ik zou aan de

minister willen vragen om, voordat hij morgen antwoordt, in ieder geval een brief te sturen naar de Kamer met wie het besluit heeft genomen om dit in te trekken, op welke wettelijke grondslag dat is gebeurd en of er contact is geweest met de goklobby.

De **voorzitter**:
Ik kijk of de minister daar een korte reactie op wenst te geven. Wordt dit herkend, minister?

Minister **Van Oosten**:
Dat moet ik even mee terugnemen, voorzitter. Ik kom daar ten spoedigste op terug en zoek een weg om uw Kamer daarover te informeren.

De **voorzitter**:
Wellicht kunt u daar een korte brief over sturen, zodat we weten waar we aan toe zijn. Mevrouw Bikker, tot slot.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):
Een kleine aanvulling: en dat de stukken natuurlijk zo snel mogelijk weer openbaar gaan.

De **voorzitter**:
Waarvan akte.

Dan is nu het woord toch echt aan mevrouw Abdi, voor haar maidenspeech. Ga uw gang.

Mevrouw **Abdi** (GroenLinks-PvdA):
Dank, voorzitter. Als kind had ik moeite met praten. Ik had letterlijk geen stem. Ik weet nog hoe mijn moeder mij bleef aanmoedigen, en bleef geloven dat ik het uiteindelijk zou leren. Ik herinner me ook de angst die ik voelde voor mijn eigen vader, omdat hij zijn onmacht niet altijd kon beheersen. Die angst maakte dat ik het letterlijk niet kon, om hulp vragen. Pas toen hij ons verliet, begon ik langzaam met praten. En ik ontdekte nog iets anders: ik hield enorm van lezen. De bibliotheek vlak bij onze flat was een van de weinige plekken waar ik me veilig voelde. Ik leerde andere woorden kennen, andere werelden. Daar begon ik te begrijpen wat het betekent om een stem te hebben.

Voorzitter. Ik moest als kind snel volwassen worden, net als mijn zus en broertje. Overal waren er regels, brieven, gesprekken, die wij niet begrepen als kinderen. Gesprekken waarin mijn moeder werd aangekeken en afgesnauwd. Ik weet nog de stress die ik voelde van iets fout hebben, de angst voor wat er dan gebeurt; als ik het maar goed zeg, als ik het maar goed uitleg, dan komt het toch goed? Dus schreef ik als 13-jarig meisje bezwaren en zocht ik naar mensen die ons konden helpen, in de hoop dat iemand zou zeggen: dit klopt niet; wij gaan jullie helpen. Maar heel gauw realiseerde ik me al dat de overheid niet naast ons stond, maar tegenover ons. En onbedoeld leerde ik als kind dat spreken soms het enige wapen is dat je hebt tegen een systeem dat veel groter is dan jij.

Voorzitter. Mijn verhaal is niet uniek. Heel veel Nederlanders liggen 's nachts wakker van stress. Heel veel Nederlanders raken de weg kwijt in een systeem en zijn bang om fouten te maken. In de jaren dat ik opgroeide, was de rechtsstaat vooral een werkelijkheid voor wie het kon betalen, voor wie het juiste netwerk en de juiste connecties had, voor wie de juiste normen had, en ook voor wie sneller werd geloofd.

Voorzitter. Gelijk hebben is iets wezenlijks anders dan gelijk krijgen. In een rechtsstaat mag dat onderscheid eigenlijk niet bestaan. Toch is het de dagelijkse realiteit. Onrecht doet zich vaak stilzwijgend voor. Wie zich er wél van bewust is, moet maar net de juiste wegen kennen en het uithoudingsvermogen en het geld hebben om zijn of haar recht te halen. Dat is precies waar de rechtsstaat faalt: wanneer die slechts op papier bestaat. Dan wordt recht een privilege, en geen bescherming. Het is niet rechtvaardig dat letselslachtoffers voor de rechter worden gesleept door machtige verzekeraars. Het is niet rechtvaardig dat mensen met kleine schulden vastlopen in beslagleggingen en kosten die sneller groeien dan hun inkomen. Het is niet rechtvaardig dat zo veel mensen in ons land met ernstige conflicten aangewezen zijn op sociale advocatuur, die kapotbezuinigd is. Zolang de toegang tot het recht afhankelijk is van wie je bent en waar je woont, is de rechtsstaat geen gelijkmaker, maar een versterker van de ongelijkheid in onze samenleving.

Het onrecht dat ik zie, zit in grote en in kleine schandalen. Ik denk bijvoorbeeld aan Rotterdam, waar jaarlijks honderden boetes worden uitgedeeld aan dak- en thuislozen omdat ze buiten slapen. Ik denk aan onze gevangenispopulatie. Die is overwegend man, jong, vaak met een migratieachtergrond en steeds vaker met onbegrepen gedrag. Ik denk aan al die vrouwen die te maken hebben met huiselijk geweld, die bescherming zoeken in de rechtbank en daar geconfronteerd worden met de dader. Er worden procedures ingezet om hen te intimideren, te controleren, uit te putten.

Voorzitter. Wie bescherming zoekt, moet niet opnieuw gestraft worden door het systeem. Het systeem zou hen moeten beschermen. Laat er geen misverstand over bestaan: wie straf verdient, hoort straf te krijgen, ongeacht je afkomst, ongeacht je netwerk, ongeacht je vermogen. Maar een rechtsstaat die alleen straft en niet beschermt, die alleen bestraft en niet herstelt, verliest zijn morele gezag. Het recht moet namelijk niet alleen corrigeren, maar ook verheffen, emanciperen. Onze rechtsstaat is geen administratief systeem. Het is een belofte, een belofte dat macht wordt beteugeld, dat willekeur wordt bestreden en dat kwetsbaarheid van mensen niet wordt uitgebuit. Maar die belofte wekt alleen vertrouwen als zij voelbaar wordt in het leven van mensen. Vertrouwen komt niet uit wettenbundels of goede intenties, maar ontstaat alleen bij echte verandering.

Voorzitter. Vandaag de dag zijn de politieke verhoudingen veranderd, gekanteld, kan ik wel zeggen. Er ligt zelfs een akkoord. Een noodzakelijke koerswijziging die ik voor mij zie, ligt toch echt bij D66, CDA en VVD. We moeten kiezen voor een rechtsstaat die ons echt beschermt en die vertrouwen geeft, en breken met het verleden. We hoeven niet te wachten op het zoveelste rapport of de mitsen en maren te horen over hoe ingewikkeld het allemaal is. Nee. We hebben nu de unieke kans om dit te repareren, om het recht te zetten, om recht te doen aan al die Nederlanders. Dat betekent ten eerste het stoppen met onnodige rechtszaken tegen burgers die zich niet kunnen verweren. In een volwassen rechtsstaat legt de overheid zelf verantwoording af. Dat betekent ook van boetes geen verdienmodel maken. Je

straft om te corrigeren. Je doet er alles aan om herhaling te voorkomen. Dat geldt ook voor gevangenisstraffen. Die zijn niet alleen bedoeld om te vergelden, maar juist ook om te verbeteren. Dat betekent ook toegang tot het recht voor iedereen, los van inkomen, los van achtergrond, los van waar je woont in Nederland.

Voorzitter. In aanloop naar vandaag werd mij gevraagd: maar je bent geen jurist, hoe ga je dit allemaal doen? Het klopt, ik ben geen jurist, maar ik weet wel wat onrecht is. Ik ben de politiek in gegaan omdat ik geloof dat we een eerlijke samenleving moeten en kunnen maken, een samenleving waarin rechten geen privilege zijn, maar vanzelfsprekend. In het publieke debat wordt heel vaak gesproken over verantwoordelijkheid nemen. Mijn tegenvraag zou zijn: verantwoordelijkheid voor wie? De verantwoordelijkheid die ik neem, is voor alle stemmen die te lang zijn genegeerd. Daarom ben ik trots dat ik hier sta. Ik heb mijn stem gevonden. Ik sta hier dankzij alle stemmen die ik heb gekregen. Ik ga mijn stem gebruiken voor al die mensen die niet gehoord worden, die zich de afgelopen jaren niet gesteund hebben gevoeld. Tegen jullie wil ik zeggen: het gáát komen; verandering is echt mogelijk. Ik ga er keihard voor strijden.

Dank jullie wel.

(Geroffel op bankjes)

De **voorzitter**:
Mevrouw Abdi, dank u wel voor uw strijdvaardige en persoonlijke maidenspeech. Ik heb het genoegen u als eerste te mogen feliciteren. Ik wil u vragen om daarna voor het rostrum de felicitaties in ontvangst te nemen. Ik schors de vergadering voor een kort ogenblik.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De **voorzitter**:
Ik heropen de vergadering en geef het woord aan mevrouw Mutluer voor haar inbreng in eerste termijn namens GroenLinks-Partij van de Arbeid.

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):
Dank, voorzitter. In de eerste plaats uiteraard complimenten aan mijn collega Fatihya Abdi, die hier net een prachtige maidenspeech gaf. Ik denk dat menigeen van ons zijn tranen niet in bedwang kon houden na dat verhaal.

Ik ga mijn bijdrage nu leveren. Voorzitter. Vorig jaar overleed Joest 't Hart, hoogleraar strafrecht, bekend van "Recht als schild van Perseus". Het verhaal ging eigenlijk over Medusa, die door Perseus werd gedood via de weerspiegeling in zijn schild. Strafrechtpleging moet beschermen tegen rechterlijke misslagen en zichtbaar maken dat het recht zijn beloop heeft, en liever nog, dat potentieel onrecht wordt voorkomen door afstand, reflectie en waarborgen. Juist die beschermende functie schiet tekort, zeker voor slachtoffers. Daar draait het om in mijn bijdrage: slachtoffers, slachtoffers — en nogmaals, voor de derde keer — slachtoffers.

Laat ik beginnen met de slachtoffers van femicide. Samen met collega's in de zaal, onder wie mevrouw Coenradie, mevrouw Van der Werf en Bente Becker, hebben we laten zien hoe we politieke verschillen weten te overbruggen om gendergerelateerd geweld aan te pakken. Vrouwen worden namelijk achter de voordeur en op straat slachtoffer van intimidatie en agressie: in het ov, op de werkvloer en zelfs binnen het openbaar bestuur. Het gaat om een diepgeworteld, structureel probleem. Elke week zien we weer, ook in Nederland, dat een vrouw het slachtoffer wordt van intieme terreur en femicide. Daarom heb ik afgelopen september via een initiatiefnota voorstellen gedaan om de aanpak van vrouwenmoord te versterken. Met aanvullingen uit de Kamer en van mijn collega's ligt er nu een stevig pakket aan maatregelen.

Eind vorig jaar zagen we dat de bewindspersonen actie ondernamen. Er komen een nationaal coördinator en een landelijk nummer. We wachten nog steeds op het strafbaar stellen van psychisch geweld. Ik vraag de staatssecretaris het volgende. Hoe staat het met de uitvoering van dit alles? Wat wordt het mandaat van de nationaal coördinator? Welke instrumenten krijgt hij of zij en wanneer kan de Kamer de resultaten verwachten? Slachtoffers kunnen namelijk niet wachten. Het recht moet vooral slagen in het voorkomen van potentieel onrecht. Juist bij het voorkomen van femicide is daarvoor structureel budget nodig. Daarom heb ik een amendement ingediend om de aanpak van gendergerelateerd geweld te versterken, voor preventie, het herkennen van rode vlaggen, inzet en bewustwording van politie, het OM en de Raad voor de Kinderbescherming. Daarbij is er één doel: het voorkomen van fase 8, vrouwenmoord.

Uit onderzoek weten we ook dat femicide zich vaak al lang van tevoren aankondigt. De signalen zijn er, maar ze moeten wel serieus worden genomen. Daarom heb ik vandaag, gesteund door mijn collega's, best wel een stevig voorstel gedaan wat betreft tijdelijke huisverboden. Ik zie dat die nodig zijn. De bescherming van slachtoffers van geweld in de privésfeer schiet namelijk tekort, met alle afschuwelijke gevolgen van dien. Het tijdelijk huisverbod is bedoeld als een time-out, als een afkoelingsperiode, maar in de praktijk zien we dat het niet meer is dan een contactverbod van 10 tot 28 dagen en dat een dader dan weer terugkomt en de ellende vaak ook weer opnieuw begint, want een dader maakt ook in dezen vaak herhaaldelijk slachtoffers.

Andere landen, zoals het Verenigd Koninkrijk, laten al zien dat het anders kan. Ik vraag de minister of het tijdelijk huisverbod kan worden versterkt met ruime verlengingsmogelijkheden, tot maximaal een jaar, uiteraard na rechterlijke toetsing. Ik wil dat daaraan verplichte daderhulp wordt gekoppeld. Dat is gewoon nodig. Het is nu veel te vrijblijvend. Dit moet gelden voor daders die permanent bij het slachtoffer wonen, maar ook voor daders die incidenteel bij het slachtoffer zijn. Ik ga het dus uitbreiden, eventueel ook naar familieleden. Dit geldt niet alleen bij acuut geweld, maar ook bij voortdurende dreigingen van geweld en stalking. Dit moet gewoon opgepakt worden. Het wordt tijd dat we femicide in het Wetboek van Strafrecht gaan opnemen en dat intieme terreur een strafverzwarende omstandigheid wordt. Mevrouw Coenradie en ik hebben de eerste stap gezet. Er komt een wetsvoorstel dat we hopelijk in breder verband gaan indienen.

Voorzitter, dan de criminaliteit, online en ondermijning ...

De **voorzitter**:
U heeft een interruptie van de heer Van den Brink.

De heer **Tijs van den Brink** (CDA):
De CDA-fractie heeft veel sympathie voor de voorstellen die u heeft gepresenteerd. We hebben een vraag. U zegt net ook weer dat het zonder acuut gevaar zou moeten kunnen. Kan dat binnen het bestuursrecht? Daar is dat acute gevaar namelijk aan gekoppeld.

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):
Er zijn andere instrumenten die ingezet kunnen worden, bijvoorbeeld het gebiedsverbod waar we het net ook over hadden. Maar dat is veel te complex en het duurt lang. Daarom willen wij eigenlijk opnieuw kijken naar dat tijdelijke huisverbod en bezien of we dat kunnen verlengen, uiteraard in uitzonderingsgevallen en met rechterlijke toetsing. We willen met name kijken of je in dit geval daderhulp verplicht kunt stellen. Daarmee gaan we het tijdelijke huisverbod denk ik veel effectiever inzetten ten behoeve van alle slachtoffers die daarmee van doen hebben. De andere instrumenten zijn er wel, maar het gaat heel ingewikkeld en moeizaam.

De heer **Tijs van den Brink** (CDA):
Wij zouden dan ook graag van de minister horen of dat technisch kan.

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):
Ik kan daar wel kort antwoord op geven. Ik heb dit voorstel natuurlijk ook met de praktijk besproken. Technisch gezien kan dit. Sterker nog, ik weet dat er een pilot loopt, maar die is heel beperkt. Wat ons betreft moet je het met ons voorstel uitbreiden. Je moet ervoor zorgen dat slachtoffers niet met daders te maken hebben die gewoon opnieuw naar huis komen. We hebben er eerder in de Kamer voor gepleit. Waarom moeten de slachtoffers uit huis in plaats van de daders? Daar moet zorg voor worden gedragen.

De **voorzitter**:
En de minister luisterde mee naar uw informatieverzoek. U vervolgt.

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):
Tot slot wil ik ook aandacht vragen voor slachtoffers van onlinecriminaliteit. Een aantal collega's heeft dat net ook gedaan, bijvoorbeeld over fraude en zededelicten. Het aantal groeit snel, zeker als je kijkt naar onlinecriminaliteit. Net hadden we het over 2,4 miljoen slachtoffers per jaar. Fraudehelpdesks verrichten daarin cruciaal werk, maar met te weinig capaciteit, terwijl het aantal meldingen blijft stijgen. Deze slachtoffers verdienen een betere ondersteuning. Daarom hebben wij een amendement ingediend en zullen wij ook het amendement voor extra financiering voor Offlimits steunen, zodat schadelijk beeldmateriaal van jonge slachtoffers offline kan worden gehaald.

Ik wil ook aandacht vragen voor slachtoffers van online ondermijnende criminaliteit. Dat zijn niet alleen wijkbewoners, maar ook jongeren die als soldaten worden ingezet voor crimineel kruimelwerk. Ze worden verleid door het snelle geld van de georganiseerde criminaliteit, in ruil voor een telefoon of een kleine bijdrage. Ze intimideren wijken en ouderen. Je ziet dat ook het wapenbezit onder jongeren zorgwekkende vormen aanneemt. Dat zijn geen nieuwe problemen.

Ik wil dat de minister nogmaals ingaat op preventie. Wat zijn de concrete resultaten tot nu toe, als het gaat om preventie? Wat wordt er gedaan om criminele carrières vroegtijdig te stoppen? Ik heb gevraagd om gespecialiseerde jongerenwerkers en die zijn toegezegd. Daar is onderzoek naar gedaan, voor 2,7 miljoen. Wat heeft dat nou eigenlijk opgeleverd?

Tot slot. Jongeren komen nog steeds gemakkelijk aan wapens, zoals messen en omgebouwde luchtdrukwapens. We hadden hier al lang de Wet wapens en munitie moeten hebben. Wat mij betreft is het nu klaar en moet deze wet op korte termijn naar de Kamer. Graag een reactie. Ik ben niet naïef; het strafrecht is geen oplossing voor elk maatschappelijk probleem. Toch roep ik de minister en de formerende partijen op om onrecht te voorkomen en slachtoffers te beschermen. Ik heb met een viertal collega's op femicide laten zien dat we dat hartstikke goed kunnen.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Dan is het woord aan mevrouw Van der Plas voor haar inbreng in de eerste termijn namens de BBB.

Ik stel de leden voor om de lunchschorsing te doen na de maidenspeech van mevrouw Straatman, als tiende spreker van de zijde van de Kamer.

Het woord is aan mevrouw Van der Plas.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):
Dank u wel, voorzitter. Ik feliciteer mevrouw Abdi met haar prachtige maidenspeech van zojuist.

Voorzitter. Het dierenrechtextremisme is een fenomeen dat in Nederland zwaar wordt onderschat. Ik kan de minister een hele waslijst geven van meldingen die de laatste tijd bij het Meldpunt Agro Intimidatie zijn binnengekomen. Dat ga ik bij dezen dan ook doen. Kan de minister hier dan op reageren?

Vorige week meldde het Openbaar Ministerie dat een man uit Lochem die op 30 augustus 2025 werd aangehouden op verdenking van bedreiging van de BBB niet vervolgd zal worden. De man zei destijds in De Telegraaf: BBB beschermt boeren en jagers en dat kantoor van die partij komt aan de beurt; de fik erin. De verdachte ontkent dat hij dit letterlijk gezegd heeft en daarom is er gebrek aan bewijs en dus geen vervolging. Op zijn Facebookpagina post hij echter vol trots het hele artikel, met een gebalde vuist erbij. In een reactie eronder schrijft hij: ik heb het helemaal kunnen lezen. Mijn vraag is dan: waarom heeft hij toen niet meteen aangegeven dat hij het zo niet heeft gezegd? Kennelijk was hij helemaal akkoord met de tekst. Is de minister het daarmee eens? Ik vind het namelijk raar dat hij dan niet vervolgd wordt.

Kan de minister zich voorstellen dat niet alleen ik, maar ook vele boeren en vele mensen binnen onze partij, zich vogel-

vrij voelen als dit soort gasten niet wordt vervolgd? Wat kan de minister hier nog aan doen? Graag een reactie van de minister.

Dat alle incidenten niet meer voorkomen in de officiële dreigingsbeelden van de NCTV maakt de frustratie en de angst onder boeren alleen maar groter. Waarom wordt dit niet meegenomen? Boeren wordt gevraagd aangifte te doen, maar ze krijgen soms het advies om dit juist niet te doen, vanwege mogelijke tegenacties. Klopt het dat de politie verplicht is aangiftes op te nemen van strafbare feiten of van het vermoeden van strafbare feiten?

Meldingen worden wel gedaan, maar tellen niet mee in de rapportages en blijven dus buiten beeld bij de NCTV. Kan de minister toezeggen dat meldingen voortaan worden meegenomen? Kan hij ervoor zorgen dat de NCTV weer een volledige dreigingsanalyse maakt van het dierenextremisme?

Dan wat anders. We zien in Nederland dat veel meisjes en vrouwen worden beperkt in hun vrijheid en ook nemen meldingen van eergerelateerd geweld en antisemitisme toe. Joden, christenen, homoseksuelen en mensen uit de lhbti-gemeenschap voelen zich onveilig in hun eigen stad of klaslokaal. Tegelijkertijd verspreiden extremistische ideologieën zich via sociale media, weekendscholen en sommige moskeeën, gericht tegen onze vrije samenleving. Dit islamitisch extremisme is geen religie, maar een politieke ideologie die religieuze wetten boven de democratische rechtsorde wil plaatsen. Organisaties zoals de Moslimbroederschap spelen daarin een rol. Het is opvallend dat veel islamitische landen deze beweging verbieden, terwijl wij blijven wegkijken. De kernvraag is: waar ligt voor dit kabinet de grens? Welke extremistische ideologieën accepteren wij wel en niet? BBB pleit daarom voor een juridische verkenning naar het begrip "extremisme", zodat we kunnen optreden tegen misbruik van vrijheden die de rechten van anderen ontnemen. Mijn vraag is: is de minister daartoe bereid?

Dank u wel.

De **voorzitter**:
Dank u wel, mevrouw Van der Plas. Het stuk waar u bij aanvang van uw betoog naar verwees, zal in behandeling worden genomen zodat het ook deel uitmaakt van de beraadslaging.

Ik neem aan dat er geen bezwaar tegen bestaat dat dit stuk ter inzage wordt gelegd bij het Centraal Informatiepunt van de Kamer.

(Ter inzage gelegd bij het Centraal Informatiepunt van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.)

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):
Heel goed, heel goed. Dank u wel.

De **voorzitter**:
Het woord is aan mevrouw Faber voor haar inbreng in de eerste termijn namens de fractie van de Partij voor de Vrijheid. Gaat uw gang.

Mevrouw **Faber** (PVV):
Voorzitter. Rinus Michels zei al: "Voetbal is oorlog." Hiermee wilde hij aangeven dat je naast de techniek ook keihard en agressief moet zijn om te winnen. Met zo'n mentaliteit bracht hij als bondscoach het Nederlands elftal tot de WK-finale in Duitsland. Maar Nederland is Nederland niet meer. Door welvaart werden wij soft en zelfvoldaan. Ons werd voorgehouden dat wij die welvaart maar moesten delen. Dat is nog zo tot op de dag van vandaag. Een van de rijksbrede speerpunten is het stimuleren van geefgedrag. Het is echt te lezen op bladzijde 81 in de memorie van toelichting. Links-liberaal Nederland zette de grenzen open voor migranten afkomstig uit een harde woestijncultuur. Dit had zijn weerslag op de bevolkingssamenstelling, met alle gevolgen van dien.

Voorzitter. De bevolkingssamenstelling verandert. De bevolking neemt toe. Hierdoor neemt de vraag naar de politiecapaciteit ook toe, maar het tegendeel geschiedt: de politiecapaciteit neemt juist af. Voorlopig is die nog lang niet op peil en de capaciteit die er wel is, wordt onevenredig vaak ingezet om de orde te bewaken. In combinatie met het afnemende respect voor de politie en te weinig rugdekking door het lokale gezag, de korpschef en de minister leidt dit tot ontwrichting van de openbare orde.

Voorzitter. Ik zal dit nader toelichten. Neem om te beginnen de voetbalrellen. Er is altijd een partij die verliest. Dikwijls gaan die fans over tot slopen en geweld. Alhoewel, winnen is geen garantie voor een feestje. Dat heeft de politie in levenden lijve ondervonden. Voordat je het weet, barst het vuurwerk en zo weer los binnen en buiten het stadion. Binnen het voetbalstadion hebben private partijen de taak om voor de veiligheid te zorgen. Buiten het stadion neemt de politie deze taak op zich. Aangezien niet iedereen vrolijk en gedwee weer naar huis toe keert, moet de politie regelmatig in actie komen om de orde te bewaken.

De vraag rijst, zeker nu de politie nog een fiks financieel gat moet dichten: moet de maatschappij wel voor die kosten opdraaien? Het is dan ook logisch dat de politievakbond met het idee komt om betaaldvoetbalorganisaties te laten opdraaien voor de kosten van de politie-inzet tijdens voetbalwedstrijden. Dat lijkt mij ook een betere keuze dan dat er gesneden moet gaan worden in de basisteams. De basisteams staan in 2026 nog wel buitenspel, maar ik houd mijn hart vast voor de periode daarna. De basisteams spelen immers een cruciale rol in het contact met de burger. Wat ze in Engeland en Duitsland kunnen, kunnen wij ook. Daar betalen profclubs mee aan de politie-inzet. Het betaald voetbal is immers een miljoenenbusiness. Er worden gigantische bedragen betaald aan sterspelers. Dat is allemaal wel leuk hoor, maar het kan niet zo zijn dat de rekening van de overlast op het bordje van de belastingbetaler komt te liggen. Ik zal maar zeggen: de vervuiler betaalt.

Voorzitter. Het aantal demonstraties is sinds 2015 verdrievoudigd, naar 6.502 in 2022. Het gevolg is dat de politie-inzet is gestegen met 84%. Dat gaat ten koste van de 45.000 aangiftes die in 2024 niet in behandeling zijn genomen. Van de zaken die wel in behandeling zijn genomen, zijn ruim 24.000 zaken vroegtijdig beëindigd wegens capaciteitsgebrek. Dit betreft ook zaken als mishandelingen en zedenzaken. Sinds oktober 2023 worden we geteisterd door sit-ins, blokkades en optochten door pro-Palestina aanhangers. Zij schreeuwen luidkeels de leus "from the river to the sea".

Zelfs de ambtenaren van Buitenlandse Zaken zitten eenmaal per week op de stoep van hun ministerie. Is hier een vergunning voor aangevraagd, vraag je je dan af. Was de desbetreffende minister hiervan op de hoogte? Hoe zit dat nu eigenlijk? Ik hoor graag de reactie van de minister. Een pikant detail is dat de Tweede Kamer via een aangenomen motie de regering heeft verzocht om deze uitdrukking als een oproep tot geweld te beschouwen. In feite impliceert deze leus dat alle Joden de zee in worden gedreven. Zo ziet u maar dat het antisemitisme is doorgedrongen tot in het ministerie. Dit onderstreept wat de minister van Justitie zelf al aangeeft: conflicten elders, zoals in het Midden-Oosten, werken hier door.

Voorzitter. Als je het Midden-Oosten importeert, dan word je het Midden-Oosten, dat wordt gedomineerd door de islam en zijn antisemitisme. Zo'n Taskforce Antisemitismebestrijding klinkt dan allemaal wel leuk, maar wat gebeurt er nu concreet met die voorstellen om de veiligheid van de Joden te bevorderen?

Voorzitter. Ten eerste zitten de ambtenaren van Buitenlandse Zaken niet bepaald in de meewerkstand. Hun gedrag staat haaks op de lijn die de minister van Justitie uitzet. Hoe zit het dan met de eenheid van kabinet in dit geval? Ik hoor graag de reactie van de minister. Tegenstrijdig gedrag zie je ook terug op het niveau van het lokale bestuur. Neem nu de chanoekabijeenkomst in de Stadsschouwburg Amsterdam. Deze werd verpest door pro-Palestijnse demonstranten. In eerste instantie kregen zij geen vergunning. De rechter besloot echter in een kort geding om een stil protest wel toe te staan, met schreeuwende demonstranten als gevolg. Tja, wie verwacht dat nu in die lieve stad Amsterdam met al die lieve mensen? In plaats van dat de schreeuwende en agressieve demonstranten werden verwijderd, werd het journalisten die verslag wilden doen onmogelijk gemaakt om hun werk te doen. Journalisten werden bedreigd en uitgescholden en de politie vorderde hun perskaarten in. Ik kan mij haast niet voorstellen dat de politie dit uit zichzelf doet. Wie heeft daartoe opdracht gegeven? Had men dit liever onder de pet willen houden? Wie is nu verantwoordelijk voor deze situatie? Waarom greep de Amsterdamse burgemeester niet in? Waarom werden de demonstranten niet gehouden aan de uitspraak van de rechter? Dat moet iedereen toch? Ik hoor graag de reactie van de minister.

Voorzitter. De politie is uitvoerend, maar er zitten verschillende kapiteins op het schip. Ten eerste hebben wij de korpschef, die belast is met de leiding en het beheer van de politie. Zij is ook het gezicht van de politie naar buiten. Daarom is het ook zo vreemd dat de korpschef, die zich eerder stevig uitsprak over rellen tijdens de jaarwisseling, onder andere in Floradorp, en zelfs repte over een crimineel netwerk, er later voor koos om niet te reageren op de Marokkaanse voetbalhooligans. Zij zit natuurlijk met haar broek tussen de ketting vanwege het diversiteitsbeleid. Zij wil natuurlijk geen muitende agenten in haar korps. Laten wij niet vergeten dat de mentaliteit binnen de politietop nogal politiek correct en soft is geworden. Haar escape om niet te reageren was dat het lokaal politiewerk betrof van de eenheden Den Haag en Amsterdam. Dat valt onder het gezag van de lokale driehoek. Dit riekt naar afschuifgedrag, want de lokale driehoek bestaat uit de burgemeester, de districtschef en de officier van justitie. We zien dat wel vaker: ook de minister voegt zich in dit gedrag. De minister is eindverantwoordelijk voor de politie en kan kaders stellen.

De **voorzitter**:
U heeft een interruptie van de heer El Abassi.

De heer **El Abassi** (DENK):
Ik heb geprobeerd om te blijven zitten, maar we mogen niet wegkijken bij discriminerende teksten, dus ik moet toch hier naartoe lopen. Ik hoorde dat mevrouw Faber het had over antisemitisme en de leus "from the river to the sea". Wat vindt mevrouw Faber van mensen die op demonstraties, waar de PVV stemmen probeert te winnen, de Hitlergroet doen, "Sieg heil" roepen en met hakenkruizen rondlopen?

De **voorzitter**:
Voordat ik mevrouw Faber het woord geef, wijs ik de Kamer erop dat in meerderheid is uitgesproken dat wij de leus waar mevrouw Faber en de heer El Abassi over spraken niet meer bezigen in deze Kamer. U heeft dat nu samen gezegd, dus ik wil beide leden oproepen om die leus niet meer te benoemen, omdat de Kamer zich daar zelf in meerderheid over heeft uitgesproken.

Mevrouw **Faber** (PVV):
Mag ik eerst even vragen welke leus u precies bedoelt?

De **voorzitter**:
Het gaat om de leus over de situering van de staat Israël en de Palestijnse gebieden, en over hoe je dat geopolitiek zou kunnen duiden.

Mevrouw **Faber** (PVV):
Ik begrijp u niet, voorzitter. Ik meen dat echt oprecht. Wij mogen toch gewoon iets vinden van de situatie rondom Israël?

De **voorzitter**:
Vanzelfsprekend. Het ging over de leus waar uzelf over sprak en waar ook de heer El Abassi over sprak. U heeft dat beiden gezegd. We weten volgens mij allemaal waar we het over hebben, dus ik zou u nu willen verzoeken om antwoord te geven op de vraag van de heer El Abassi.

Mevrouw **Faber** (PVV):
Ja, dat begrijp ik, maar ik mag toch wel een leus citeren hier in huis?

De **voorzitter**:
Dat heeft u gedaan.

Mevrouw **Faber** (PVV):
Dat mag ik toch gewoon doen?

De **voorzitter**:
Dat heeft u gedaan. Dat heeft u gedaan.

Mevrouw **Faber** (PVV):

Nou ja, goed. Ik ga mijn best doen om te antwoorden. Laten we daar maar mee beginnen.

De **voorzitter**:
Uw antwoord.

Mevrouw **Faber** (PVV):
Voorzitter. Ten eerste ben ik blij dat meneer El Abassi er weer is, want ik heb hem gemist in de afgelopen debatten over geweld tegen hulpverleners. Volgens mij is hij daar ook erg politiek bij betrokken. Maar goed, ik ben in ieder geval blij dat hij er weer is met zijn vraag. Hij heeft het erover dat ik discriminerende teksten zou hebben. Ik vraag me af wat er discriminerend was, want volgens mij heb ik helemaal niks discriminerends gezegd. Het gaat gewoon over de feiten. Hij zei dat ik het over Hitler en zo heb. Daar staan wij heel ver weg van. Ik heb totaal niets met het nationaalsocialisme, ook mijn partij niet, dus ik weet niet hoe u daarbij komt, eerlijk gezegd.

De heer **El Abassi** (DENK):
Het valt me op dat mevrouw Faber zich daar niet tegen uitspreekt. Als we het hebben over antisemitisme, over de Hitlergroet, over mensen die in Hitlerkleding en met hakenkruizen rondlopen, dan verwacht ik van mevrouw Faber, die tegen antisemitisme is, dat ze dat hier roept bij de katheder. Maar de PVV is muisstil. Sterker nog, ze dansen de polonaise op demonstraties waarbij dit soort mensen aanwezig zijn.

Voorzitter. Dat brengt mij op de tweede vraag. De PVV geeft aan daartegen te zijn. Wat vindt mevrouw Faber ervan dat verschillende PVV'ers de omvolkingstheorie hanteren en dat verschillende PVV'ers hier in de Tweede Kamer met NSB-vlaggen hebben rondgelopen?

Mevrouw **Faber** (PVV):
Ik sta daar verre van en ook de PVV staat daar verre van, dus ik ga daar gewoon niet op in. Wij verwerpen al dat soort zaken en ik ga er verder niet op in.

De **voorzitter**:
Tot slot, meneer El Abassi.

De heer **El Abassi** (DENK):
Ik kan niet anders dan constateren dat de PVV zegt daar verre van te staan, maar tegelijkertijd met NSB-vlaggen rondliep en omvolkingstheorieën hanteert hier in de Kamer, en daarmee gewoon weer keihard de dubbele maat laat zien in dit huis.

Mevrouw **Faber** (PVV):
Nou, over de dubbele maat kan ik nog wel een boekje opendoen, maar omwille van de tijd zal ik dat niet doen.

De **voorzitter**:
U vervolgt uw betoog.

Mevrouw **Faber** (PVV):
Goed. Over de kaders stellen: dit kwam tot uiting in de beantwoording door de minister van vragen over vluchtende agenten in Bureau Utrecht. Hieruit maak ik op dat de minister de verantwoordelijkheid afschuift op de burgemeester. De minister zag ook geen aanleiding om de korpschef ter verantwoording te roepen, terwijl de minister juist over de mogelijkheid beschikt om een aanwijzing te geven en duidelijke kaders te stellen. Ik concludeer dat er sprake is van een vicieuze cirkel, waarbij niemand de verantwoordelijkheid neemt. Te veel kapiteins op het schip zal het schip doen zinken.

Bij handhaving van de openbare orde beslist de burgemeester over de politie-inzet. Laat nu juist die burgemeester een persoonlijke, politieke voorkeur hebben, die invloed heeft op de toegestane geweldsmiddelen voor de politie. Kortom, er is geen eenduidig kader, maar de Inspectie Justitie en Veiligheid geeft aan juist grote behoefte te hebben aan duidelijke kaders, waarbij de burgemeesters dezelfde regels hanteren. Wat de PVV betreft moet er gewoon keihard worden opgetreden, en niet enkel op individueel niveau, maar ook indien het groepsgedrag betreft. De hele groep inrekenen en als groep bestraffen is al mogelijk, maar gebeurt naar mijn mening te weinig. Waarom gebeurt dat niet vaker? Wanneer je het groepsgedrag breekt, zal dit ook afnemen.

Voorzitter. De politie kampt met een onderbezetting van personeel. Daarom is instroom in de Politieacademie ook broodnodig, maar dat wil niet zeggen dat je moet gaan rekruteren op het Halal Village Festival, een festival met een pro-Palestijnse, activistische lading, een festival dat gedecoreerd wordt met Palestijnse vlaggen en watermeloenen, hét symbool van de Palestijnse strijd. Hoe kan het dat de politie partner is van deze halal huishoudbeurs, een festival waarvan Islamic Relief een belangrijke partner is en er ook aan deelneemt? Deze organisatie is in Duitsland aangeduid als een verlengstuk van de Moslimbroederschap, die de samenleving wil inrichten naar de regels van de islam, inclusief de maatschappij en de politiek. De AIVD geeft dan ook niet voor niets aan dat de Moslimbroedergemeenschap in Nederland op lange termijn een risico kan vormen voor de democratische rechtsorde. Uitgerekend naast deze club staat gebroederlijk de politiestand. Het is imagobuilding, legt een van de agenten uit. Daarom staan ze hier. Sinds wanneer wil de politie het imago verkrijgen van de Moslimbroederschap, die het vrije Westen wil onderwerpen aan de islam? Dit lijkt me toch niet de uitgelezen plek om personeel te werven dat juist onze rechtsorde moet verdedigen. Wat voor soort mensen denkt de politie hier aan te trekken? Of is dit soms een van die maatregelen van de Taskforce Antisemitismebestrijding? Gaat dit de veiligheid van de Joden bevorderen?

Voorzitter, ik rond af. Wat we zien, is dat de politie kampt met een gebrek aan zowel capaciteit als financiële middelen. Je kan het geld maar één keer uitgeven. Daarom moeten we terug naar de kerntaken en kosten verhalen op personen en organisaties die buitenproportionele kosten veroorzaken.

Tot zover. Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel, mevrouw Faber. Dan is het woord aan de heer Emiel van Dijk voor zijn inbreng in de eerste termijn namens de Partij voor de Vrijheid.

De heer **Emiel van Dijk** (PVV):
Dank u wel, voorzitter. Ik wil het namens de PVV gaan hebben over het gevangeniswezen. Wat een puinhoop is het daar nog steeds. Het cellentekort is er nog steeds. De wil om het op te lossen is er nog steeds niet. En de burger? Die is nog steeds de pineut, want die wordt geconfronteerd met busladingen criminelen die vervroegd worden vrijgelaten op de samenleving. Op de valreep van 2025 is er eindelijk een brief gekomen van deze staatssecretaris, met een overzicht van de problemen en oplossingen voor het gevangeniswezen. Al juichend pakte ik het erbij, wachtend op rake termen als "versobering", "meerpersoonscellen", "harder regime" en "stapelbedden". Maar wat blijkt? Sinds mei 2024, nota bene nog voor het aantreden van dit dubbeldemissionaire kabinet, is men begonnen met een onderzoek. We zijn bijna twee jaar verder, maar het onderzoek komt niet verder dan "slimmer straffen" en "het bevorderen van re-integratie". Wat een slap aftreksel van een oplossing.

Laten we het anders nog simpeler maken. Schrap het Wetboek van Strafrecht gewoon compleet. Dan kunnen we al die inrichtingen sluiten, dalen de recidivecijfers naar nul en kunnen we mooi pochen met de drastische afname van criminaliteit. Probleem opgelost. Dit is toch niet een manier waar je realistisch naar zou kunnen kijken?

Voorzitter. Ik kan er ook met mijn hoofd niet bij dat hier in de Kamer mensen zitten die meer begaan zijn met het privilege van de crimineel dan met het privilege van de gewone Nederlander om in zijn wijk en buurt in veiligheid te kunnen leven. Want waarom moeten we in hemelsnaam begaan zijn met de mensen die door de veelal slappe rechters toch nog een celstraf opgelegd hebben gekregen? Die mensen hebben vaak de meest verschrikkelijke dingen op hun kerfstok en krijgen daarvoor in Nederland gemiddeld drie maanden celstraf opgelegd. Drie maanden! En dan zijn er dus mensen in de Kamer die zich er hard voor maken dat die criminelen, die gemiddeld drie maanden in de cel zitten, niet in een meerpersoonscel hoeven te zitten. 70% zit namelijk op een privécel van zo'n 10 tot 12 vierkante meter. Deze 10 tot 12 vierkante meter is volgens de commissie van toezicht voor het gevangeniswezen ruim genoeg om minstens twee gevangenen te plaatsen. Het EVRM gaat zelfs nog verder en stelt dat per gedetineerde slechts 3 à 4 vierkante meter nodig is. In het slechtste geval kunnen er in Nederland dus drie gevangenen in de huidige cellen. In het meest optimale geval, mocht je je aan het EVRM willen conformeren, kunnen er zelfs vier man op een cel van 12 vierkante meter. Het cellentekort oplossen is niet een kwestie van niet kunnen, maar van niet willen. De PVV wil het wel oplossen en is bereid om daarvoor het comfort van de crimineel op te offeren. We moeten een verblijf in de gevangenis zo onaangenaam mogelijk maken voor criminelen. Je zit er namelijk niet voor je lol. De PVV stelt dan ook voor om te beginnen met al die gasten in een uniform stoppen. We moeten voorkomen dat we haantjesgedrag in de gevangenis faciliteren door gevangenen in dure merkkleding rond te laten paraderen. De cipiers hebben er ook echt last van. Dus niet in je luie merktrainingspark zitten gamen, maar voor mijn part in een oranje of roze uniform keihard ploeteren om je schuld aan de samenleving af te lossen.

Net als versoberen, is zwaarder straffen ook iets dat voorkomt dat mensen in de gevangenis komen. Van de celstraf moet weer een afschrikwekkende werking uitgaan. Ik zei het al eerder: als de gemiddelde celstraf in Nederland slechts drie maanden is, is het nogal logisch dat niemand zich daar zorgen over maakt. Drie maandjes op kosten van de hardwerkende Nederlander in het staatshotel, en daarna thuis op de bank met een uitkering mekkeren over detentieschade. We moeten in Nederland toe naar veel zwaarder straffen. We moeten af van de strafvorderingsrichtlijn van het OM en we moeten toe naar hogere minimumstraffen voor geweld tegen hulpverleners.

Als het aan de PVV ligt, moeten we ook toe naar hogere minimumstraffen voor gewelds- en zedenmisdrijven. We moeten beginnen met het afschaffen van het opportuniteitsbeginsel van het Openbaar Ministerie voor zware gewelds- en zedenmisdrijven. Dit houdt in dat het Openbaar Ministerie verplicht wordt om bij elk gewelds- of zedenmisdrijf vervolging in te stellen en dat ze dus niet zelf meer kan bepalen waar ze wel of geen prioriteit aan geeft. Elke verkrachting en elk zwaar geweldsmisdrijf verdient het om serieus te worden vervolgd. Tegelijkertijd moeten we klaarblijkelijk de rechtspraak op weg helpen om nog zwaarder te gaan straffen. Nog veel te vaak straffen rechters veel te slap. Als ze wat dat betreft geen zelfreflectie of zelfreinigend vermogen hebben, moet de politiek hier misschien maar een handje bij helpen. Ik zou de minister dan ook willen vragen om met een voorstel te komen om minimumstraffen voor de categorie high-impact crimes in te voeren. Mijn vraag is: is de minister daartoe bereid?

Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**:
Dank u wel. U heeft een interruptie van de heer Ellian.

De heer **Ellian** (VVD):
Ik dacht: ik wacht even tot de bijdrage van collega Van Dijk klaar is. Ik heb een vraag over de uniformen. De VVD heeft hier eerder in zekere zin ook wel eens voor gepleit. Waar ik even nieuwsgierig naar ben, is: moet een uniform in de gevangenis de ouderwetse oranje overall zijn, of zou dat ook op een modernere manier kunnen, door bijvoorbeeld iedereen dezelfde spijkerbroek en een wit T-shirt te laten dragen? Ik probeer even te kijken wat de inzet van de PVV is.

De heer **Emiel van Dijk** (PVV):
Ik zou het liefst een zo sober en goedkoop mogelijke overall zien. Dat is dus geen mooie strak- of loszittende spijkerbroek, wat je voorkeur ook zou mogen zijn. Ik wil uniformiteit en geen onderscheid op basis van kleding, al dan niet met een T-shirt in of uit je broek, opgerolde pijpen of wat dan ook. Iedereen moet in het gareel een pak dragen, zonder onderscheid.

De heer **Ellian** (VVD):
Over de invulling van het uniform denken we hetzelfde. Iedereen heeft hetzelfde aan en geen gekkigheid. We kunnen spreken over hoe dat dan precies moet zijn. Mag ik het zo begrijpen? Ik kan namelijk een heel eind meekomen met de PVV. Het moet een keer klaar zijn met alle uitingen van

geld en merken in de bajes. Het geeft ook een wat andere allure aan in de bajes zitten. Zullen we het zo maar eens zeggen?

De heer **Emiel van Dijk** (PVV):
Daar ben ik het honderd procent mee eens.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Dan is het woord aan mevrouw Straatman voor haar maidenspeech. Zij levert haar inbreng in eerste termijn namens de fractie van het CDA. Mevrouw Straatman heeft aangegeven dat zij ontvankelijk is voor interrupties aan het einde van haar bijdrage. Als u zover bent, heeft u het woord.

Mevrouw **Straatman** (CDA):
Dank u wel, voorzitter. Een halfjaar geleden trok ik mijn toga voor het laatst aan. Ik had niet gedacht na bijna vier jaar de advocatuur al te verlaten. Ik heb daar een fantastische tijd gehad. Als enigszins vreemde eend in de bijt op het Amsterdamse kantoor, met Brabantse tongval, terwijl de PSV-vlag trots wapperde op mijn kamer, heb ik daar met veel plezier gewerkt. Toch knaagde er iets in mij. Mijn intrinsieke motivatie was om het verschil te maken, om niet alleen voor de inhoudelijke uitdaging te gaan, maar ook voor de maatschappelijke.

De druppel was de afstandsmoederszaak, waar ik pro bono enkele jaren aan werkte. Van dichtbij zag ik hoe overheidsoptreden diepe wonden achterliet en hoe de omgang van de overheid met haar zwarte verleden het vertrouwen van burgers in de overheid ernstig deed schaden. Toen die zaak juridisch afliep, wilde ik mij meer dan incidenteel bezighouden met zaken die er voor mijn gevoel écht toe doen. In alle eerlijkheid, ik had nooit gedacht hier vandaag op deze plek al te staan. Dat is een grote eer en verantwoordelijkheid.

Van jongs af aan heeft de politiek mij gedreven. De basis van die politieke betrokkenheid lag bij mijn opa. Zijn leven lang ademde hij CDA. Op enig moment was hij zelfs het langstlevende CDA-lid. Hij zag al vroeg politieke potentie in mij en trok mij mee naar allerhande CDA-congressen, waar hij me te pas en te onpas naar voren schoof om zijn kleindochter voor te stellen. U kunt zich dat vast voorstellen. Op momenten was dat behoorlijk gênant. Maar ja, opa's komen daar vaak mee weg.

Die politieke betrokkenheid van mijn opa en breder in de familie werkte aanstekelijk voor mij. Het was de boodschap waarmee ik grootgebracht werd: de wereld is groter dan jijzelf; doe je best en lever je bijdrage. De boodschap was vooral: zorg voor elkaar. Zorgen voor elkaar begint in het klein, bij een sterk gezin, een sterke familieband of, zoals bij ons, een sterk familiebedrijf. De familiewinkel was ons thuis.

Mijn oma had daarin een speciale plaats. Zij belichaamde die zorgzame levenshouding meer dan wie dan ook. Die levenshouding was medegevormd door de Tweede Wereldoorlog. Zij was woonachtig aan de Duitse grens, in Overasselt. Als jong meisje groeide zij daar op onder het juk van de Duitse bezetter. In die bal van haat ontwikkelde het gezin van mijn oma een cocon van liefde. Het was een veilige haven, waar zij onderdak bood aan meerdere gealliëerden en een Joods meisje. Renie was het zusje dat niet om mijn oma leek, maar in oma's familie bescherming vond. Renie overleefde de oorlog en vertrok nadien naar Canada. Als families onderhielden wij contact en als klein meisje ontmoette ik haar ook. Uit zichzelf sprak mijn oma nooit over de oorlog of de grote daden van haar familie. Voor haar was het namelijk vanzelfsprekend. Dit deed je voor elkaar. Over het verhaal van Renie is geen boek geschreven of een film gemaakt. De daden van mijn oma's familie zullen de geschiedenisboeken niet halen, maar de actualiteit van vandaag leert dat deze verhalen nooit verloren mogen gaan. De stille en zachte krachten van onze samenleving moeten wij blijven koesteren en we moeten hun verhalen blijven vertellen.

Voorzitter. Waar individuen floreren in een warm en krachtig gezin, zo floreren samenlevingen in krachtige gemeenschappen. Die gemeenschapsgedachte trekt mij aan in de christendemocratie. Niet het ik, maar het wij staat centraal. Vast en zeker zullen daar hele intellectuele quotes over bestaan, maar in het Eindhovense houden we het simpel: eendracht maakt macht. Om een gemeenschap echt te laten floreren is het wel nodig dat de basis op orde is. Juist hierin is er nog veel werk aan de winkel. De bijl staat namelijk steeds aan de wortel van onze rechtsstaat, door kritiek op rechterlijke instituties, de inperking van het vrije debat op universiteiten en een nieuw te voeren strijd over de waarheid en het echte nieuws. Dat raakt ons allemaal omdat het de basis is waarop onze samenleving gebouwd is en de basis van wat ons bindt.

Voorzitter. Veiligheid is de basis van een goed functionerende rechtsstaat. Dat brengt mij dan ook bij de begroting van vandaag. Wat is nodig om die basis op orde te krijgen, om de rechtsstaat verder te versterken? Ik kom allereerst bij de aanpak van de georganiseerde misdaad en ondermijning. Ik liep voor het eerst stage op een Amsterdams advocatenkantoor toen Peter R. de Vries werd vermoord. Kort daarvoor werd ook Derk Wiersum vermoord. Daarmee werd een niet te bedenken grens overschreden door de georganiseerde misdaad. Die grens moet ons ook jaren later doen beseffen dat de strijd tegen de georganiseerde misdaad groter is dan die tegen criminaliteit. Het is een strijd voor de vrije samenleving. De aanpak van de georganiseerde misdaad en ondermijning mag dan ook nooit verslappen.

Tegelijkertijd zien we dat criminaliteit steeds meer verschuift van de offline- naar de onlinewereld. Onlinecriminaliteit is inmiddels al de meest voorkomende vorm van criminaliteit. Het is ook een veelkoppig monster. Hetzelfde geldt voor de toename van online-extremisme. Achter ogenschijnlijk onschuldige memes en berichten gaan extreme en anti-institutionele ideeën schuil. Ook voor deze nieuwe vormen van criminaliteit moeten voldoende middelen en capaciteit beschikbaar blijven. Is dat nu zo, vraag ik de minister. Het CDA doet in ieder geval, samen met GroenLinks-Partij van de Arbeid en andere partijen, een voorstel om de bezuinigingen bij de onlinefraudedesk terug te draaien.

Voorzitter. Effectieve criminaliteitsbestrijding, zowel online als offline, vereist goede informatiedeling tussen instanties. Het CDA is heel positief over de Taskforce Gegevensdeling om knelpunten aan te pakken. Welke concrete resultaten zijn al geboekt door deze taskforce sinds de oprichting, ook voorbij het project over de mainports, vraag ik de minister.

Zorgen over goede informatiedeling spelen namelijk niet alleen binnen de veiligheidsketen, maar juist ook op het snijvlak van veiligheid en zorg, huiselijk geweld, verward gedrag en radicalisering. Hoe zorgt de minister ervoor dat privacykaders werkbaar blijven in de praktijk?

Dan kom ik bij een heel concreet voorbeeld waarin AVG-wetgeving op gespannen voet staat met de praktijk. Er ontbreekt bijvoorbeeld nog altijd een wettelijk kader voor drugstesten in de zware industrie, terwijl het veiligheidsbelang evident is en de noodzaak in de praktijk gevoeld wordt. In een uitspraak van vorig jaar van de rechtbank Limburg wordt deze wettelijke hiaat door de rechter expliciet bij de politiek op tafel gelegd. Wat is de reactie van de minister hierop?

Voorzitter. Effectieve criminaliteitsbestrijding vraagt voorts om een integrale benadering, waarin strafrecht, bestuursrecht en civiel recht elkaar versterken. Hoewel civielrechtelijke onderwerpen in deze Kamer soms ondergesneeuwd raken, kan ik als civilist zeggen dat de civielrechtelijke aanpak van groot belang is.

Ik noem twee voorbeelden. Neem het verhalen van schade bij rellen en ordeverstoringen bij demonstraties. Wij zien kansen om relschoppers die misbruik maken van het demonstratierecht hard aan te pakken. Hoe kijkt de minister hiernaar en welke concrete stappen neemt hij? Ten tweede het afpakken van crimineel verdiend vermogen en het in het financiële hart raken van criminele structuren. Hoe staat het met het wetsvoorstel om crimineel verdiend vermogen sneller en zonder voorafgaande veroordeling af te pakken? Gaat de minister hier vaart achter zetten?

Voorzitter. Dan kom ik bij het gevangeniswezen. Het CDA maakt zich grote zorgen over code zwart. Het is onacceptabel dat door capaciteitsdruk veroordeelden eerder naar huis worden gestuurd. Maar het eerlijke verhaal is ook dat wij geen simpele kortetermijnoplossingen hebben. Code zwart heeft het CDA er wel van overtuigd dat we breed in de strafrechtketen, maar zeker ook in het gevangeniswezen op de resetknop moeten drukken. Want hoe effectief zijn korte gevangenisstraffen nu eigenlijk? Het CDA gelooft in plaats daarvan in slimmer straffen, bijvoorbeeld in de vorm van elektronische detentie voor lichtere strafrechtelijke vergrijpen. Dat biedt de rechter meer vrijheid om maatwerk te leveren en het voorkomt recidive. Niet in de laatste plaats creëert het capaciteit in gevangenissen om juist die zwaardere criminaliteit zwaar te blijven straffen. Voor een toekomstbestendig gevangenissysteem moeten we voorbij het dogma dat vergelding alleen kan met een gevangenisstraf.

Voorzitter. Dan de toegang tot het recht. De rechtsstaat valt of staat met toegang tot het recht. Ook voor mensen in kwetsbare posities die recht zoeken moet de deur openstaan. Als student werkte ik meerdere jaren voor de Rechtswinkel Best. Daar zag ik van dichtbij hoe belangrijk de eerstelijns rechtshulp is. Ook is er een cruciale rol weggelegd voor de sociale advocatuur. Die moeten we de komende jaren ook blijven ondersteunen. Toegang tot het recht vraagt echter ook om hervorming van de rechtspraakketen in de breedte. De doorlooptijden bij de rechtspraak zijn onverminderd hoog. Om de druk te verminderen kunnen bijvoorbeeld innovatieve vormen van geschilbeslechting uitkomst bieden. Welke stappen neemt de minister op dit terrein?

Daarnaast leggen procedures over verkeersboetes een zware last op de rechtspraak. Het CDA kan zich niet aan de indruk onttrekken dat die druk op de rechtspraak ook wordt veroorzaakt door de hoogte van verkeersboetes, die steeds verder verwijderd raken van de ernst van de overtreding. Zou de minister in kaart kunnen brengen welke extra inkomsten als gevolg van de verhoging van verkeersboetes direct weer uit de schatkist verdwijnen door noodzakelijke extra investeringen in het OM en de rechtspraak?

Voorzitter, tot slot de bescherming van verschillende kwetsbare groepen. In de bescherming van kwetsbare groepen laat een samenleving immers haar ware gezicht zien. Vorig jaar diende het CDA een motie in om slachtoffers van zedenmisdrijven te beschermen en zittingen over zedenmisdrijven altijd achter gesloten deuren te laten plaatsvinden, en niet alleen bij minderjarige daders. Hoe staat het met de uitvoering van die motie?

Tot slot, voorzitter, online gokken. Het CDA maakt zich ernstige zorgen over de effecten van online gokken op kwetsbare groepen, met name jongeren. Met legalisering hebben we letterlijk gegokt en verloren. Mijn vraag aan de minister is daarom: welke maatregelen gaat hij nemen om kwetsbare groepen te beschermen, illegale onlinecasino's direct uit de lucht te halen en ervoor te zorgen dat gokaanbieders hun zorgplicht serieus nemen?

Voorzitter, ik rond af. Van de rechtszaal naar de plenaire zaal. Maar met net zo veel toewijding ga ik mij de komende jaren inzetten, niet langer alleen voor een cliënt, maar voor de samenleving breed, om de rechtsstaat te versterken en de basis op orde te brengen, zonder de verwondering die past bij deze unieke plek te verliezen. Maar zoals ons pap vrij vertaald naar Socrates altijd zegt: gelukkig is verwondering het begin van alle wijsheid.

Dank u wel.

(Geroffel op bankjes)

De **voorzitter**:
Dank u wel, mevrouw Straatman, voor uw gepassioneerde maidenspeech. Ik wil u daar als eerste van harte mee feliciteren. Ik schors de vergadering tot … O, mevrouw Dobbe! Hè! Ik verzoek de leden hun plaatsen in te nemen. Mevrouw Dobbe krijgt het woord voor een interruptie.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Dan kan ik ook als eerste de complimenten geven na de voorzitter. Het is een ontzettend goed betoog. Zie het dus ook als een compliment dat ik nog een vraag daarover heb. Maar de complimenten zijn wel echt verdiend, want het was hartstikke mooi.

De **voorzitter**:
Uw vraag.

Mevrouw **Dobbe** (SP):

Mijn vraag is als volgt. U heeft het over code zwart in het gevangeniswezen. Ik denk dat wij die zorg heel erg delen. We zien ook dat het gevangenispersoneel aan het staken is op dit moment. In ieder geval gisteren hadden ze weer een staking en een werkonderbreking. Zij bouwen dat op. Zij doen dat niet voor niets, namelijk omdat het code zwart is. Dat is niet alleen vanwege de werkdruk en de arbeidsomstandigheden, maar ook vanwege het loon.

De **voorzitter**:
En uw vraag?

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Ze worden op de nullijn gezet, waardoor ze er feitelijk op achteruitgaan. Wat zou het CDA tegen deze stakende gevangenismedewerkers willen zeggen?

Mevrouw **Straatman** (CDA):
Ik zou tegen deze stakende gevangenismedewerkers willen zeggen dat ik heel goed begrijp wat de zorgen zijn en wat de problemen zijn in de strafrechtketen en in het gevangeniswezen breed. Ik denk dat de brief van de staatssecretaris over de menukaart die hij heeft gegeven over wat te doen aan code zwart, heel duidelijk maakt dat we aan alle knoppen moeten draaien waar we maar aan kunnen draaien. Dat is niet alleen de financiële knop. Dit betekent ook dat we moeten inzetten op meer resocialisatie en op preventie en dat we moeten kijken hoe we de capaciteitsvraag naar beneden kunnen brengen. Dat is bijvoorbeeld het initiatiefvoorstel van het CDA samen met D66: hoe kunnen we op een slimmere manier straffen, zodat we breed in de gevangenisketen kijken hoe we het kunnen oplossen?

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Tot slot, hoor. Ik wil niet al te lang tussen de felicitaties staan.

De **voorzitter**:
Ja hoor, het mocht, het mocht.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Dank dat dit mag overigens, want dat vind ik altijd heel goed. Maar het is dus ook financieel. Het is natuurlijk ook dat financiële gedeelte waar de bewakers nu voor staken. Wat zegt het CDA daarop?

Mevrouw **Straatman** (CDA):
U heeft mij zojuist gehoord: ik denk dat dit een integrale aanpak vereist. Dat blijkt denk ik ook heel duidelijk uit de brief van de staatssecretaris. Wij zullen ermee aan de slag gaan om aan alle mogelijke knoppen te draaien om het probleem in het gevangeniswezen op te lossen.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Dan gaan we u nu toch echt feliciteren.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De **voorzitter**:
Ik schors tot 13.50 uur voor lunch en vooral voor felicitaties. De vergadering is geschorst.

De vergadering wordt van 13.16 uur tot 13.51 uur geschorst.